

A KIREKESZTÉS ARCAI

A transz emberek foglalkoztatási
és munkahelyi hátrányos
megkülönböztetése

Háttér Társaság, 2017

A KIREKESZTÉS ARCAI

A transz emberek foglalkoztatási
és munkahelyi hátrányos
megkülönböztetése

Háttér Társaság
1132 Budapest, Csanády u. 4/B
Telefon: (1) 238 0046
Fax: (1) 799 8418
hatter@hatter.hu
www.hatter.hu

Háttér Társaság, 2017

ISBN 978-615-5707-00-1

TARTALOMJEGYZÉK

A TRANSZ EMBEREK A MUNKA VILÁGÁBAN	7
--	---

INTERJÚK

1. Gábor, 38 éves, szervizvezető-helyettes	11
2. Júlia, 23 éves, fejlesztő	15
3. Kamill, 24 éves, webdesigner	19
4. Veronika, 29 éves, technikus	21
5. Leon, 35 éves, gyári munkás	23
6. Éva, 44 éves, valutapénztáros	25
7. Ármin, 25 éves, egyetemi hallgató	27
8. Zsuzsa, 22 éves, egyetemi hallgató	30
9. Norbert, 27 éves, grafikus	33
10. Elek, 30 éves, technikus	35
11. Máté, 28 éves, bolti eladó	37
12. Anna, 26 éves, szoftverfejlesztő	41
13. Ádám, 20 éves, egyetemi hallgató	44

STANDARDOK A TRANSZNEMŰ MUNKAVÁLLALÓK IRÁNT

BEFOGADÓ MUNKAHELYI BÁNÁSMÓDRA	47
--------------------------------------	----

SZÓSZEDET	51
-----------------	----

BEVEZETÉS

2015-16-ban a Háttér Társaság „Történetek az adatok mögött: diszkrimináció a foglalkoztatás területén” címmel, az ILGA-Europe támogatásával kutatási projektet valósított meg. A projekt célja az volt, hogy a rendelkezésünkre álló kvantitatív adatokat egy új, elsősorban kvalitatív kutatás eredményeivel egészítsük ki. A kutatás eredményeit ismertető, a Háttér honlapjáról letölthető átfogó jelentés 2016 nyarán jelent meg *„Bármilyen lehet belőle?” Az LMBTQI emberek foglalkoztatási és munkahelyi hátrányos megkülönböztetése* címmel.¹

Szándékunk az volt, hogy egyfelől egy helyzetismertetésen alapuló problématerképet állítsunk össze az LMBTQI emberek foglalkoztatási hátrányos megkülönböztetéséről, másfelől pedig egy megoldás-térképpel álljunk elő: hogy ismertessük, hogyan lehetséges egy befogadó, az LMBTQI embereket a társadalom teljes értékű részének tekintő közeget megteremteni a munkahelyeken. A kutatás fő célja tehát, hogy az LMBTQI embereknek a foglalkoztatás területén való hátrányos megkülönböztetését felszámoló jövőbeli projektek alapjául szolgáljon.

A kutatás részeként számos **interjú**t is készítettünk. Jelen kiadványunkban **13 transznemű munkavállalóval és/vagy diákkal készített interjú**t közlünk, hogy mélyebb betekintést nyújtsunk azokba a mindennapi dilemmákba és nehézségekbe, amelyekkel a transz munkavállalók találkoznak ma Magyarországon. Utolsóként készült interjúink alanyainak életét az érinti rendkívül negatívan, hogy a kormányzat a folyamatban lévő jogalkotásra (a nem jogi elismerésére vonatkozó új szabályozás kidolgozására) hivatkozva 2016 őszén felfüggesztette a nem jogi elismerésére irányuló kérelmek elbírálását. Az új jogszabályt 2017 első felére ígérték, de még nem készült el. Nincs információnk arról, hogy mikorra várható a jogszabály elkészülte és így az engedélyezés újraindulása. Az elmúlt hónapokban több tucatnyi kérelem érkezett be az állami szervekhez, tehát sokan vannak interjúalanyainkhoz hasonló helyzetben: várákozniuk kell, miközben nap mint nap nehézséget okoz számukra, hogy az új nevükkel élnek, de irataikban a korábbi nevük szerepel.

A kutatás részeként összeállított kérdőív megosztásával munkánkat nagyban segítette a Transvanilla Transznemű Egyesület, amelyet ezúton is köszönünk.

¹ <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/barmilehet>

A TRANSZ EMBEREK A MUNKA VILÁGÁBAN

A Háttér Társaság 2015-ben megjelent kiadványa, *A transznemű emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon*², amely az LMBT Kutatás 2010 transz emberekkel kapcsolatos eredményeit foglalja össze, számos adatot tartalmaz a transz emberek munkahelyi / foglalkoztatási hátrányos megkülönböztetéséről (a munkavállalással kapcsolatos kérdésekre választ adó 2110 személy közül 132 volt transznemű):

- A kérdőív felvételekor a transz válaszadók kétszer akkora arányban voltak munkanélküliek (12%), mint LMB társaik (5%). Élete során tartós munkanélküliségről (több mint három hónap) a transz válaszadók 62%-a számolt be. Ez az arány a nem transz válaszadók körében csak 39% volt.
- Kétszer olyan valószínű, hogy egy transz személyt munkahelyi diszkrimináció ér (29%), mint egy nem transz LMB személyt (13%).
- Közel kétszer olyan gyakran számoltak be a diszkriminált transz munkavállalók arról is, hogy nem vették fel (58%) vagy kirúgták őket (55%).
- Munkahelyi zaklatást munkatársaktól és felettesektől egyaránt tapasztaltak a válaszadók.
- A munkahelyi hátrányos megkülönböztetés leggyakoribb formája a pletykálkodás, vagy hazugságok terjesztése (80%).
- A válaszadók nem koncentráltak a gazdaság egy szektorára, találunk köztük orvost, kárpitost, projektmenedzsert és eladót is.
- A transz munkavállalók túlnyomó többsége nem beszélt munkatársainak (58%) és feletteseinek (71%) transz státuszáról.

Jelen kutatásunk keretében felvett kérdőívünk hasonló eredményekre jutott. A kérdőív kitöltésébe 358 LMBTQI személy kezdett, közülük 18 transzszexuális (nemét hivatalosan megváltoztató vagy ezt tervező) és további 27 egyéb transznemű személy. Jelen kutatás szempontjából transzszexuálisnak tekintettük azokat az embereket, akik jogi nemük megváltoztatását kérték, vagy a jövőben azt tervezik. Egyéb transznemű személynek tekintettük azokat, akik a transz gyűjtőfogalom alá tartozó más módon határozták meg magukat (pl. transznemű, dzsenderqueer, dzsenderfluid, nembináris).

- Míg az LMB válaszadók 78%-a válaszolta azt, hogy rendszeresen végez fizetett munkát, ez a transzszexuális válaszadóknak csak 50%-ára, az egyéb transzneműeknek pedig 44%-ára igaz.
- A transznemű válaszadók körében jóval magasabb azok aránya, akik az elmúlt 5 évben (transzszexuálisok: 33%, egyéb transzneműek: 30%) vagy régebben (transzszexuálisok további 28%-a, egyéb transzneműek további 22%-a) több mint három hónapon át munkanélküliek voltak, mint az LMB válaszadók körében (26%, illetve 15%).

² Karsay Dodó: *A transznemű emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon. Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján.* Háttér Társaság, 2015.

- Az, hogy valamilyen oktatási intézményben LMBTQI identitásával összefüggésben halasztania kellett tanulmányait, az LMB válaszadók 5%-ára jellemző, míg a transznemű válaszadók esetében ez az arány jelentősen magasabb: az egyéb transznemű válaszadók esetén 10, a transzszexuális válaszadók esetén 41%.
- Szintén nagy eltérés, hogy az LMB válaszadók 9%-a jelezte, hogy a munkahelyén tapasztalt homo- és/vagy transfóbia miatt más területen kezdett el dolgozni, mint korábban, ám ez az arány az egyéb transznemű válaszadók esetében 21%, a transzszexuális válaszadók körében 69%. Hasonló mértékű eltérést láthatunk az arra a kérdésre adott válasz tekintetében is, hogy pályaválasztásában befolyásolt-e valakit LMBTQI volta (18% válaszolt igennel az LMB válaszadók körében, ám az egyéb transznemű válaszadók között ez az arány 41%, a transzszexuális válaszadók körében 61%).
- Az LMB válaszadók 42%-a jelezte, hogy előfordult már vele, hogy LMBTQI volta miatt társtalannak érezte magát a munkahelyén; ez az arány az egyéb transznemű válaszadók esetében a másfélszerese (58%), a transzszexuális válaszadók esetében duplája (87%).
- Sokkal több transznemű válaszadóval fordult elő, hogy LMBTQI volta miatt elküldték az állásából (transzszexuális válaszadók esetén 43, egyéb transznemű válaszadók esetén 11%), mint a teljes LMBTQI mintában (5%), és a munkahelyüket legalább egyszer otthagyni kényszerülők aránya is 63% a transzszexuális válaszadók, 16% az egyéb transzneműek között, míg 9% az összes válaszadó körében.
- A transzszexuális válaszadók fele (50%) jelezte, hogy LMBTQI volta miatt a képzettségi szintjének nem megfelelő munkakörben kellett dolgoznia, míg az LMB válaszadóknak mindössze 9%-a válaszolt igennel erre a kérdésre.
- A transzszexuális válaszadók körében nagyon sokszor előfordult, hogy felettesük vagy munkatársuk megkérdezésük nélkül informált másokat transz státuszukról (44%); hogy a munkahelyükön szándékosan és következetesen a korábbi nevükön szólították őket (40%); hogy zavaró módon kérdezősködtek a státuszukról, múltéteikről (53%); hogy a tranzícióhoz kapcsolódóan munkahelyet váltottak, hogy új munkahelyükön ne tudjanak transz státuszukról (58%).
- A kérdőívet kitöltők közül egyetlen válaszadó sem számolt be róla, hogy felettesétől vagy a munkahelyén dolgozó személyzeti/HR-munkatárstól segítséget kapott volna, hogy a munkatársai megfelelően álljanak hozzá.

A transznemű emberek esetében tehát nemcsak a munkahelyi biztonság és elfogadás, hanem a **munkanélküliség** is különösen fontos problématerület; ennek megfelelően nemcsak a munkatársak érzékenyítése, hanem a **munkához jutás, az esélyegyenlőség felvételi folyamat során történő biztosítása** is különösen nagy jelentőséggel bír.

Fontos megjegyezni, hogy **nem minden transz személy akar tranzíciót**, „nemváltást”, a „másik” nemhez tartozóként élni: a kérdőívet kitöltő transzneműek között többségben voltak azok, akik elutasítják a nemek kétosztatú rendszerét, és nem-bináris nemi identitásuk van, nem akarják a „két- vagy akár többdobozos” rendszerben meghatározni az identitásukat.

Ha valaki felvállaltan nembináris, akár mert nyíltan kimondja, akár mert a dzsenderkifejezését nem tudja a társadalom könnyen meghatározni, az szerintem valószínűbb, hogy diszkriminációval találkozik, mert a cisz emberek hajlandóbbak elfogadni a látszólag a dobozokba szépen beleillő tranz embereket.

Norbert, 27 éves, nembináris queer, grafikus, jelenleg az Egyesült Királyságban él

Egy tranz kliensem nem tudott megjelenni a munkahelyi számítógépes nyilvántartásban mint dzsender-neutrális ember. Azt mondták, hogy sajnálják, de ezt bonyolult lenne megoldani.

Nóra, pszichológus, terapeuta

Ahogy az általunk készített interjúk egy részéből kiderül, a tranz munkavállalóknak a tranzíciótól, illetve nemük jogi elismerésétől függetlenül is súlyos problémát okoz, hogy milyen szűkre szabottak Magyarországon a nem kifejezésével kapcsolatos elvárások. A **nemi önkifejezés** azt a módot jelöli, ahogyan egy ember a külső megjelenésével és/vagy viselkedési, öltözködési, hajviseleti, hangbeli, testi és egyéb külső és fizikai jellemzőivel kifejezi nemi identitását. Nincs tehát közvetlen „átfedésben” a transzneműséggel, mégis: ha valakinek a nemi önkifejezése a társadalomban észrevehető, annak az az oka, hogy az illető határokat lép át: a nők és férfiak számára eltérő, szigorú viselkedési és öltözködési elvárások határait – akárcsak a tranz, illetve dzsenderqueer / dzsenderfluid emberek. Nemi önkifejezésükkel kapcsolatos korlátokról online kérdőívünk leszbikus, meleg és biszexuális kitöltői, illetve interjúalanyaink közül is többen beszámoltak.

Bár én nőként definiálom a nemi identitásom, de meglehetősen „férfiasan” (erre nincs jobb szó) öltözködöm. Ezt eddig minden munkahelyemen engedték, legfeljebb furának tartottak, de csak egy bizonyos határig (pl. rám szóltak, hogy egy hivatalos eseményre „öltöztek már úgy, mint egy hölgy”), pedig a saját stílusomban vannak megfelelő és elegáns ruháim. Nekem az öltözködéssel rendszeresen problémáim vannak, és bár nyílt atrocitás nem ért eddig, de sokszor úgy érzem, lenéznek ezért.

24 éves, oktatási asszisztens, leszbikus nő

Mindezek alapján az átfogó munkahelyi esélyegyenlőségi képzéseknek fontos témái kell hogy legyenek:

- a transzfóbia és a homofóbia (az LMBTQI emberekkel szemben érzett irracionális félelem vagy ellenszenv),
- az ezek alapját képező heteroszexizmus (olyan társadalmi berendezkedés, amelyben az az elfogadott és az számít „természetesnek”, ha valaki heteroszexuális és cisz nemű, és ami ettől eltér, az természetellenes, deviancia; ld. még a kötet végén található szöszedetben);
- a nemek kétosztatú (bináris) felosztásának való megfelelés elvárása és az ennek meg nem felelés büntetése,
- e korlátozások negatív hatásai az érintettekre és az általános munkahelyi légkörre.

1.

GÁBOR, 38 éves, szervizvezető-helyettes

Jó gyerek voltam és jó tanuló. Visszahúzódom voltam, ezt értékelték. Tovább is tanulhattam volna, de nagyon félttem kilépni abból a közezből, amit a családom jelentett. A továbbtanuláshoz el kellett volna mennem másik városba, ahol senkit sem ismertem, és ez volt annyira visszatartó, hogy végül nem tanultam tovább. Úgy döntöttem, hogy anyunak segítek – ő piaci kereskedésből élt. Nekem is volt egy kis pénzem a vállalkozásban.

Az első csoportélményem az óvodában volt, amikor nem akartam a piros lánygyenyruhát, hanem a kantáros nadrágot szerettem volna. Konfliktus volt az óvónővel. Anyámék nagyon szabálykövetők voltak, ezért ők is azt támogatták, hogy tartsuk be, hogy nekem a piros szoknyát kell felvenni.

Általános iskolában sport tagozatos osztályba jártam. A bináris cucc szerint 21 fiú járt oda és 6 lány, és szerintük a lányokhoz tartoztam. Kettesével három pár lány ült volna a padokban, de nem így volt:

” én voltam az, aki 8. végéig egyedül ült, mert senki sem volt hajlandó mellettem ülni.

A fiúknak lány voltam, a lányoknak túl fiús. Sokkal jobban oda kellett tennem magam ahhoz, hogy bármilyen társasághoz tudjak csatlakozni. Nagyon jól fociztam, ezért egy-egy meccs erejéig a fiúk befogadtak, de az iskolán kívüli bandázásokba már nem. A lányok volt, hogy eltitkolták a születésnap partijukat, hogy ne kelljen meghívni, és aztán utólag kiderült. Akkor azt mondták, hogy azért, mert én olyan furcsa meg más vagyok.

A testnevelésórák kegyetlenek voltak, mert át kellett öltözni. Nagyon megviselt, hogy a többi lánnyal kellett együtt öltöznöm. Ezért úgy mentem suliba, hogy már a ruhám alatt ott volt a tornaruha. Ha első óra volt a testnevelés óra, akkor a nap végéig az izzadt cuccban voltam. Becsöngetés után mentem wc-re, hogy már senki ne legyen ott, vagy próbáltam óráról kikéredzkedni. Teljesen ráálltam arra, hogy csak naponta két-háromszor pisiltem. Ennek a mai napig megvannak a következményei, mert a vesém nem a legjobb.

Még alsó tagozatos koromban beleszóppentem egy kosárlabdaedzésbe, ami jó volt, mert fiúk és lányok együtt kosaraztak. Aztán betettek a lány csapatba, és megint problémát jelentett az öltözés. Nagyobbak között kellett öltözni, akik között én voltam a kis alsós, csúnyának tartottak, önmagamot is egy genetikai hulladéknak tartottam. Viszont nagyon szerettem kosárlabdázni, úgyhogy végül is ki tudtam élni, hogy valamiben jó vagyok, és a magam örömeire csinálom.

A középiskolában is kosaraztam. Ott még rosszabb volt, hogy a kamaszkor miatt előjött a szexualitás is, mindenki azt vizslatta, hogy kinek mije van, viszont valamennyire talán jobban be tudtam illeszkedni. Ha jól emlékszem, volt egy kialakult szerep, amit játszottam, amit tudtam, hogy mindennap el kell játszanom, hogy túléljek. Igazán senkit sem engedtem közel magamhoz.

Középiskolában bűjt elő először Gábor, és úgy éreztem, hogy hazugságban élek. Úgy éreztem, hazudok azoknak, akiknek Gáborként mutatokozom be.

” *Aggódtam, hogy az utcán összefutok két olyan emberrel, akik különböző néven ismernek. Iszonyatos volt.*

A bandázások során megismert emberek Gáborként ismertek, az osztálytársaim Gabriellaként, Gabiként. Folyamatosan az volt bennem, hogy ha megtudják, meghalok. Összeomlott volna a világom.

Ez belógott még a középiskola utáni évekbe is, amikor már Anyuval piacoztam. A piacon mindenki Gabiként ismert, mert ott volt Anyu, viszont álltak a placznál emberek, akik meg Gáborként ismertek. Állandóan attól félttem például, hogy jön a barátnóm anyja, és ha rámköszön, akkor lebukom. És megölnek. És hát azért mentek a sztorik a városban, hogy én buzi vagyok, és nem is fiú, hanem lány. Nagyon stresszes volt az egész. A piacos munka úgy végződött, hogy amikor már nagyon-nagyon zúrós volt a kisvárosban, akkor bejelentettem, hogy Budapestre költözöm. Akkor Anyu nem is nagyon bírta már a piacozást, befejezni készült.

Nagyon elszánt voltam, tudtam, hogy ki kell szakadnom a kisvárosból. Próbáltunk munkát keresni, egy barátommal vágtunk neki. Ő feladta és visszament, én viszont kitarítottam és maradtam. Raktárosként kezdtem dolgozni. Egy idős néninél laktam albérletben. Gyűjtöttem a pénzt, a szüleim is segítettek, és egy-két év múlva intéztem a hitelt, hogy lakást vegyek. A boldogság tetőfoka volt. Semmi nem volt a lakásban, még a falból is csak a vezeték lógott, az összes megspórolt pénzem magára a kis lakásra ment el. Ott feküdtem az első éjszakán a 27 nm-es lakásomban a földön, és nagyon boldog voltam, hogy végre van egy biztos hely, ahová hazajöhetek, és milyen jó lesz, hogy itt elindulhat az életem.

A munkahelyemet is szerettem. Nagyon hamar raktárvezetővé választottak. Ahhoz, hogy eltereljem a figyelmet arról, hogy ki vagyok, mi vagyok, hogy nézek ki, kihez vonzódok, és egyéb találgatásokra ne legyen idejük az embereknek, én mindig nagyon odateszem magam a munkában, ebben maximalista vagyok.

” *Szerencsére a vezetőség látta, hogy nagyon ambiciózus és becsületes vagyok, és nem a kinézetemmel foglalkoztak. A többiek is elfogadtak, mert velük dolgoztam, közülük kerültem ki.*

Nem kértem tőlük olyat, ami a képességeiket meghaladta volna. Tudtam, hogy nem egyformák az emberek, nem tudunk folyamatosan egyformán teljesíteni, ezért ezt is mindig figyelembe vettem.

Aztán megszűnt a cég, és kiszervezték egy logisztikai központba az egész tevékenységet, velünk együtt. Engem beajánlottak oda mint raktárost. Így raktárosként kezdtem előlről, de ez jobban vonzott, mint az irodai munka. Megint bizonyítanom kellett, hogy ne azzal foglalkozzanak, hogy nézek ki, hanem hogy mindent rám lehet bízni, mert pontos vagyok, gyors, hatékony, megcsinálom mindent, amit rám bízhatnak. Hamarosan ennél a nagyobb cégnél is raktárvezető lettem. Ez egy majdnem 7000 nm-es logisztikai raktár volt, 40 embert kellett irányítani, nagyon komoly feladat volt. Össze kellett szervezni, hogy mindenki a megfelelő helyen-időben legyen. Szerettek velem dolgozni a cégvezetők és a kollégák is, mert ismét közülük kerültem ki, támogattak. Nem jutottunk el odáig emberekkel, hogy te most akkor meleg vagy, vagy transz vagy? Az volt a lényeg, hogy kész kellett lenni a munkával. Tudták, hogy ha együtt dolgozunk, akkor ez nagy valószínűséggel így is lesz.

Ennél a cégnél odakerült hozzánk egy srác, aki a Capellában³ dolgozott a szabadidejében. A többiek csak azt tudták, hogy táncos, de hogy milyen helyen, azt nem. Neki azért „megvolt ehhez a szeme”. Elkezdtünk barátkozni, és hívott, hogy menjek el a Capellába, amikor ott dolgozott. Ott találkoztam először azzal, hogy transz, mert a Capellában ez a fogalom létezett. Úgyhogy ezen a melóhelyen is nagyon jól éreztem magam, nem volt gond az identitásomból.

Aztán jött a világválság. Ez egy külföldi cég volt, és hamarosan bezárták. Viszont egy másik cég átvette az egészet. Ott már aztán más volt. Nagyon keményen rám szállt az ügyvezető. Lehetett érezni, hogy bizonyos dolgok csak azért történtek, mert el akartak távolítani. Mindenért berángattak az irodába, különböző kreált dolgokkal.

” Folyamatosan az volt az érzésem, hogy félelemben tartanak, úgyhogy onnan nagyon gyorsan önként eljöttem, felmondtam.

Volt ott például egy meleg srác is, aki hasonló feladatot végzett, mint más irodisták, viszont lerakták az alagsorba egy sötét, dohos szobába, míg a többiek fent a világos, nagy terű irodában voltak. Köztudott volt, hogy ezt ezért csinálták vele. Emiatt már eleve volt bennem egy félelem, hiszen rólam is azt hitték, hogy meleg vagyok. Ráadásul vezető beosztásban egy szexista, heteronormatív, cisz férfi volt, aki simán zaklatta a nőket az irodákban, meg üvöltött. Folyamatosan meg akart győzni arról, hogy mindent rosszul látok és rosszul csinálom. Megkérdeztem, hogy akkor miért tart itt, és akkor azt mondta, hogy neki kell valaki, akit rugdoshat. Egyébként azóta sem volt ott női raktárvezető, és a többi raktárvezetőnek akkor is magasabb volt a fizetése, mint nekem.

Aztán az előző cégem felhívott, hogy van-e munkám, mert tudnak egy helyet, és oda beajánlanának. Akkor kerültem arra a helyre, ahol most vagyok. Ez egy alkatrész-kereskedés. Háztartási gépekhez forgalmaznak alkatrészt. Bekerültem mint raktáros, megint, aztán nagyon rövid időn belül újra raktárvezető lettem. Nagyon meg voltak velelem elégedve, és ez azóta is így van, most már itt vagyok hat éve. Jó a csapat is. Amikor megkérdezték, kivel élek, mindig úgy hivatkoztam rá, hogy a párom. Próbáltam azért a lehetőségekhez képest úgy élni, hogy ne kelljen hazudnom, de ez nagyon nehéz néha.

³ Elsősorban LMBTQI embereket megcélzó budapesti szórakozóhely, a transz varieté show az állandó program része.

Először egy barátomnak mondtam el, hogy transz vagyok. Most már jópár munkatársam tudja, öten biztosan azok közül, akikkel napi kapcsolatban vagyok. Én azt vettem észre, amikor elmondtam nekik, hogy a baráti-ismerősi kapcsolatunk sokkal jobb lett, és semmi sem változott a munkakapcsolat terén. Nem volt olyan, hogy amit kértem mint főnök, azt ne csinálták volna meg. Mindig jól külön tudtuk választani, hogy mi a munka és mi a barátság. A munkában azt látták, hogy ott a főnök, akinek teljesítik a kéréseit (én mindig kérésnek neveztem, mert nem utasítgatok), aztán ha elmentünk együtt valahová munka után, úgy búcsúztak el, hogy „jó éjszakát, Gábor”! Soha más embertől nem hallottam vissza, hogy transz vagyok. Megbízhatóak, meghagyják a lehetőséget, hogy ha valakivel meg akarom osztani, megtehessem, ha pedig nem, akkor az az én dolgom. De nemrég hallottam, hogy a mások között nagyon gyakran téma volt, hogy „a Gabi meleg”, mert hogy „csak rám kell nézni”. Én ezt nem is gondoltam, hogy mások ezzel foglalkoznak, persze miért ne, igazából mindenki foglalkozik másokkal, de azért meglepett.

Az még nagyon érdekes, hogy engem a cég soha egyetlen egy partnercéghez sem visz el, hanem mindig a műszaki vezetőt viszik, aki egy cisz férfi. A magyar partnerekkel van a gond, a külföldiek rendben vannak.

” Ha magyar partner jön, be se hívnak az irodába.

A külföldiekhez is csak azért, mert az egyik vezető jól beszél angolul, a másik kevésbé, és aki jól beszél, az velem szeret együtt dolgozni, már csak azért is, mert a másik vezetőnek fordítania kell a beszélgetést, én meg annyi idő alatt már meg is csináltam, amiről szó van.

A Háttér Társaság jogsegélyszolgálatával volt egy ügyünk. Gondolkodtam névváltásban, és megkérdeztem a bankban egy ügyintézőt, hogy ha változna a nevem és a nemem, mi lenne. Mondta, hogy semmi, csak egy nyomtatványt kell kitölteni. Kedves volt, meg is lepődtem ezen. De hozzátette, hogy a biztonság kedvéért az lesz a legjobb, ha a központot felhívjuk és megkérdezzük. Felhívtam a központot, és elmondták, hogy nem, ez nem így van, azonnal felbontásra kerül a lakáshitel-szerződése, és újra el kell bírálniuk az egész hitelt, hogy megkaphatom-e, mert változik a nemem, és akkor tulajdonképpen más kockázati sávba esem, mert a férfiak hamarabb halnak meg, mint a nők. A Háttér Jogsegélyszolgálatánál azt mondták, hogy hívjuk fel őket együtt. Mondta a munkatársuk, hogy van itt egy ügyfél, aki nemet szeretne váltani, és hitelszerződése van, mi a teendő. Ugyanezt elmondták neki is, hogy megszűnik a szerződés, és új kockázatelemzést kell végezni. Erre mondta nekik, hogy de hát ugyanarról az emberről beszélünk, az egészségi állapota nem fog változni attól, hogy a papírjai megváltoznak. Mondta erre az ügyintéző, hogy kér egy telefonszámot, és majd visszacsörögnek. Aztán egy osztályvezető hívott fel minket, hogy elnézést kérnek a félreinformálásért, utánajártak, és tényleg az egész csak annyi, mint egy lakcímváltozás.

Ha kifejezetten, kimondva a transzságom miatt érne valami hátrány, akkor tennék jogi lépéseket. De hát ezt nagyon jól be tudják burkolni, száz másik okot tudnak mondani, hogy miért nem én kapok egy pozíciót, vagy miért nem engem visznek a találkozókra. Emiatt nem tudom, hogy látnám-e tisztán, hogy ez igazából a transzságom miatt van. Ha például kötelező lenne formaruhában járni, és nem tennék ennek eleget, és emiatt elküldenének, azt jogi útra terelném. Ha bántalmazás érne, azt is.

2.

JÚLIA, 23 éves, junior fejlesztő egy kisvállalkozásnál

A gimnáziumban voltak homofób beszólások... Akkor már látszott, hogy nem igazán vagyok az, akinek a személyim szerint lennem kellene. Mindenféle problémák voltak ebből a társaimmal. Amikor évekkkel később, a névváltoztatás után bevittem a papírt, hogy érettségi másodlatot kérjek, értetlenkedtek.

” *Visszakérdeztek, hogy micsoda-kicsoda vagyok, a régi nevemen szólítottak, pedig azt már több mint egy éve nem használtam.*

Belebonyolódtak a bürokráciába. Kiseb értékű érettségit adtak másodlatként, mint amim korábban volt, ugyanis kétnyelvű érettségim van, és ebből csak a magyar nyelvűt kaptam meg. Le akartak venni a dicsőségtablóról, vissza akarták vonni az iskolától kapott kitüntetéseimet. Aztán megegyeztünk, hogy megmarad minden, de a régi nevemen.

Az érettségi után a Műszaki Egyetemre jártam. Diákmunkából tartottam el magam. Szinte mindenhol megfordultam. Dolgoztam nagy üzletláncoknál, aztán egy főiskolán, és volt szakmai munkahelyem is: egy telekommunikációs cég, egy kft. és a jelenlegi munkahelyem.

Az egyetemen nem voltak beszólások. Egyik napról a másikra elkezdtem önmagam lenni, amíg oda jártam. Akkor voltak a hivatalos procedúrák is. Aki észrevette, az nem szólt semmit, és ugyanúgy viszonyult hozzám, mint addig. Mindenki volt olyan intelligens, hogy nem hozta ezt fel szemtől szemben; egyszerűen csak „nem vették észre”. Még a tanulmányi adminisztrátor is, amikor letettem elé a papírt, teljesen normálisan kezelte, hogy itt egy névváltásról van szó. Intézkedett, átírta, nem kérdezett vissza, nem mondott semmit. Az egyetemen nem volt szó homofóbiáról vagy transzfóbiáról. Igaz, nyilvánosan nem szabad felvállalni, ha valaki LMBT. Aki látja, az látja, és akkor elfogadják, de nem szabad nagydobra verni, ahogy az egyetemi meleg csoporttal is láttam... Próbálják eltussolni, hogy van. Ha valaki elég sokat keresgél, akkor megtalálja, de az egyetem szeretné elfelejteni, hogy létezik.

A tranzíció előtt dolgoztam egy telekommunikációs cégnél, nagyon jó volt, hajtottam és fejlődtem szakmailag, imádtam a helyet. Végül sajnos nem vettek fel, mert meg akarták várni, hogy befejezzem az egyetemet. Megjátszottam magam, hogy ne derüljön ki semmi, próbáltam otthon hagyni az egész dolgot, mert abban az időszakban tele voltam kérdéssel... Kerestem a helyem a világban. Rosszul éreztem magam, hogy nem lehetek nő, de ezt elviseltem, hiszen a munkahelyre nem viszünk be olyan dolgot, ami miatt kirúghatnak. Utána jött egy kft. Akkor már tudtam, hogy transznemű vagyok, de továbbra sem lehettem önmagam, és akkor már kifejezetten figyelnem kellett arra, hogy apa ne tudjon meg semmit, mert ott sok ismerőse dolgozott. Ezért azt választottam, hogy csendben maradok és lapítok. Valamennyire azért látszott rajtam, mert akkor kezdtem növesztetni a hajam. Lehet, hogy sejtettek valamit, de nem szóltak be, nem volt különösebb probléma.

Aztán visszamentem az egyetemre, és utána jött az egyik üzletlánc. Ekkor határoztam el, hogy ebben az évben már csinálnom kell valamit. Rendszeresen volt rajtam aláöltözék, és akkor kezdtem szedni a gyógyszereimet. Az aláöltözék miatt nem féltem, mert úgy csináltam, hogy felül ne látsszon semmi. (Az egyetemen is így csináltam.) Egyszer viszont volt egy biztonsági ellenőrzés, és éppen nem volt testszínű harisnyám, ami kevésbé látszik, mint a színes. Akkor még a színes harisnya, vagy egyáltalán bármilyen harisnya nem volt megengedett az állapotomra tekintettel.

” *Pont rám esett a biztonsági ellenőrzés, fel kellett húznom a nadrágszárát, és látni lehetett, hogy van rajtam egy fekete színű harisnya. Két nap múlva közölték, hogy egyetlen üzletükben sem dolgozhatok többet.*

Pedig állítólag jól dolgoztam. Nem mondták, hogy a biztonsági ellenőrzés miatt nem dolgozhatok többé ott. Kértem indoklást, de nem mondtak semmit. Abban az időben feketén, még a papírjaim cseréje előtt szedtem hormont.

Utána egy főiskolán dolgoztam. Akkor már elég sokminden változott rajtam, nem igazán lehetett letagadni. De azért meg kellett játszanom magam. Ez elég rossz volt, de próbáltam visszafogni magam. Nem viselhettem melltartót, de akkor már volt akkora mellem, hogy ez problémát jelentett. Nagyon bő ingekben kellett járnom, hogy ne vegyenek észre semmit. Végül mégis lebuktam. Akkor tudta meg apa is. Ekkorra már mindenem megvolt, hogy beadjam a hivatalos kérelmet. Soha nem indokolták meg, de egyre alacsonyabb beosztásokba helyeztek, és végül kirúgtak. Anyának azt mondták, hogy nem járok be dolgozni, késem, nem végzem becsületesen a munkámat. De ebből semmi nem volt igaz. Pontosan jártam be és gyorsabban és jobban dolgoztam, mint az informatikai gárda 99%-a. Apának azt mondták, hogy „nem vagyunk hajlandók mocskos köcsögökkel együtt dolgozni”. Azt is mondták neki, hogy kezeltesse a fiát. Azért beszéltek erről a szüleimmel, mert a főnök ismerte őket, az apám ajánlott be oda. Akkor adtam be a kérvényemet. Ennek hatására apa ki is tagadott, persze előtte sem volt nagyon jó a viszonyunk. Anya akkor már hónapok óta tudott mindent, ő elfogadott és támogatót.

Átmentem diákmunkásként egy másik üzletláncba. Oda már önmagamként mentem, de még férfi papírjaim voltak. Ott egy hónapig csöndben túrték. Aztán becitáltak a nagyfőnök elé, hogy beszéljünk erről. Elmondtam, hogy ez nem csak a személyes heppem, papírom van, be van adva a hivatalos kérvény, amire várom a választ. Ezt elfogadták azzal a kikötéssel, hogy nem lehet név a névtáblámon, ami az üzletben mindenkinek van. Onnantól az volt ráírva a névtáblámra, hogy „diák”. Ezt leszámítva elfogadták, hogy úgy vagyok, ahogy. Ez jó érzés volt, ez volt az első olyan munkahelyem, ahol önmagamként lehettem.

Közben kerestem egy szakmai munkahelyet, mert idén születésnapomra apa bejelentette, hogy meg akar vonni tőlem minden támogatást, ki akar tenni az utcára. Próbáltam munkahelyeket keresni. 2015 januárjában, hat hónap után jött meg a határozat, ekkor mindenhol átírtam a nevem. A diákmunka-szövetségnél eléggé belekavarodtak; abban egyeztünk meg, hogy a régi névvel kilépek, és az új névvel belépek. Ennek nem volt hátrányos következménye. Sőt, az üzletláncból átmentem gépirónőnek egy másik vállalatba. Ők már

nem tudtak az állapotomról, mert csak a rendes, új papírjaimat látták. Akkor már minden megvolt véglegesen, át voltam írva az egyetemem is.

A munkahelykeresés sokkal nehezebb volt, mint előtte, de ez nem az LMBT státuszomból adódott, hanem abból, hogy most már nő vagyok, tehát visszaléptem a társadalmi ranglétrán. Tudjuk, hogy nincs esélyegyenlőség. Két-három hónapig tartott az álláskeresés, mire rátaláltam a mostani munkahelyemre. Amikor felvettek mint programozót, akkor kb. elsírtam magam. Világéletemben programozó akartam lenni! Kértem egy passzív félét az egyetememtől. Felvettek, pozitív visszajelzések vannak. Innentől nagyon mély csendben kell lennem, nehogy kiderüljön, és innen is kirúgjanak. Egy ember tudja, ő azt mondja, hogy van rá esély, hogy a többiek közül is sokan tudják. Eddigi tapasztalataim miatt félek attól, hogy megint kirúgnak.

”*Úgy kompenzálom ezt, hogy nagyon sok túlórárt vállalok, aminek a 90%-át nem írom be.*

Hajtok. Az a célom, hogy legyen akkora kompenzáció, amivel úgy vélik a feletteseim, hogy ilyen terhek mellett is érdemes engem alkalmazni.

A munkatársaimmal egész jó a viszonyom. Tudunk beszélgetni. Az üzletláncnál nem voltak állandók a kollégák, mindig máshol és máshol voltam. Folyamatosan változott körülöttem a környezet, de elfogadtak, nem volt semmi baj...

Állásinterjún soha nem vállaltam fel, hogy transz vagyok! Ha megtettem volna, az a csuklóból elutasítás kategória. Mélyen hallgatunk erről állásinterjún, szerintem ez alapszabály. Nem transz, hanem szexista szempontból nagyon sok megjegyzést kaptam állásinterjúkon, hogy hogy tudom összeegyeztetni a nőiességgemmel azt, hogy villamosmérnök vagyok, programozó vagyok, nőként hogy lehet ez célom. Férfiként ez értelemszerűen nem fordult elő.

A Transvanillában⁴ tudtam meg, hogy törvénytörtő volt a velem szembeni diszkrimináció, de inkább nem tettem semmilyen jogi lépést. Ha elkezdek pattogni, akkor a hírnevemet is csorbítom. Magyarországon az alapállás ilyen kategóriában az, hogy kuss a neved. A nagy cégekkel szemben egyébként sincs esélyem nyerni. Ha diszkriminációs eset történne, akkor ugyanezért nem indítanék eljárást. Szólnék a főnöknek, hogy ez így nem mehet, ennyi.

⁴ A transz, dzsender-nonkonform és interszex emberek érdekeit képviselő egyesület.

Egyenlő Bánásmód Hatóság: Jogellenesen utasították el a transznemű álláspályázót

Első alkalommal mondta ki az Egyenlő Bánásmód Hatóság, hogy egy munkáltató nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést valósított meg azzal, hogy nem vett fel egy állásra jelentkező transznemű pályázót. A panaszos képviselőjét a Háttér Társaság látta el.

A nyugat-magyarországi kisfaluban élő transznemű panaszos hat éve nőként él, ennek megfelelően öltözködik és viselkedik, de nemi identitásának jogi elismerését még nem kezdeményezte. Egy közeli nagyvárosban egy ruhaboltban szeretett volna munkát vállalni. Amikor azonban a bolt vezetője meglátta férfi nevet tartalmazó iratait, közölte, hogy az állásra női munkatársat keresnek, majd kinevette a jelentkezőt, miután az jelezte, hogy ő nő.

A panaszos a Háttér Társaság segítségével az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordult és kérte, hogy a Hatóság vonja felelősségre a céget, amiért nemi identitása miatt elutasították az alkalmazását és ellenséges módon léptek fel vele szemben. A Hatóság igazat adott a panaszosnak abban, hogy vele szemben a munkáltató nemi identitáson alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg, és emellett azt is megállapította, hogy a munkáltató nem alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetést is megvalósított azzal, hogy mindenképp női alkalmazottat keresett. A Hatóság szankcióként megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, és előírta a határozat nyilvános közzétételét.

Az egyenlő bánásmódról szóló törvény 2003 óta tiltja a munkáltatók, egészségügyi és oktatási intézmények, szolgáltatók számára a hátrányos megkülönböztetést és zaklatást. A törvény nevesítetten tilalmazza nem csak a nem és a szexuális irányultságon, de a nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést is, kifejezett védelmet nyújtva ezzel a transznemű embereknek. A Hatósághoz a korábbi években többen fordultak már nemi identitás miatti hátrányos megkülönböztetés vagy zaklatás miatt, de az ügyek eddig egyezséggel vagy elutasítással záródtak. Most először állapított meg a Hatóság a ilyen jellegű jogsértést.

A transznemű emberek komoly hátránnyal küzdenek a munkaerőpiacon: a Háttér Társaság nemrégiben közzétett kutatási jelentése⁵ szerint a transznemű válaszadók 72%-a számolt be tartós (három hónapnál hosszabb) munkanélküliségről; 40%-ukat rúgták már ki munkahelyükről transznemű státuszuk miatt, és 80%-uk váltott munkahelyet a transzfób munkahelyi légkör miatt. A kutatásba bevont cégek alig több mint harmadánál (36%) van életben a nemi identitást nevesítő esélyegyenlőségi terv vagy antidiszkriminációs szabályzat.

⁵ <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/barmilehet>

3.

KAMILL, 24 éves, nembináris transznemű, webdesignerként dolgozik (korábban egy gyárban volt elektronikai hegesztő)

Szerbiában születtem egy 1500 fős faluban, ahol a lakosok jelentős része a rokonom. Elég heteronormatív is volt a közösség: be volt osztva, hogy mi a fiúk és mi a lányok dolga. A szüleim elvárása az volt, hogy férjhez megyek, gyereket szülök és háztartásbeli leszek.

22 évesen költöztem Magyarországra, két és fél éve, a párkapcsolatom miatt. Többféle munkát is végeztem, de holnap megyek regisztrálni a munkanélküli központba, mert találtam egy pályázatot ifjúsági vállalkozások indítására, aminek az igénybevételéhez regisztrált munkanélkülinek kell lennem. Nem látok más kiutat a jelenlegi helyzetemből, mint hogy vállalkozást indítok.

A webdesigner-tanfolyamot azért választottam, mert el kellett gondolkodnom azon, hogy a rendelkezésemre álló pénzből milyen tanfolyamot tudok elvégezni, és milyen munkát szeretnék végezni. Nekem fontos, hogy kreatív legyen, és ne kelljen nagy közösségben, folyamatosan emberekkel együtt dolgoznom, mert ennek eddig soha nem volt jó lecsengése.

” Nem véghezvihető, hogy évekig nem beszélek a magánéletemről. Vagy ha beszélek, akkor kirekesztenek.

A webdesigner-tanfolyam előtt már öt munkahelyem is volt itt Magyarországon, a legutolsó egy gyárban, ahol elektronikai hegesztő voltam. Nem terveztem ugyan hosszú távon ott maradni, de a tervezettnél előbb ott kellett hagynom, szexuális zaklatás miatt. Ez is megerősítette, hogy nem szeretnék nem biztonságos közegben dolgozni, ezért mentem el a webdesigner-tanfolyamra. Azóta gyakornok voltam egy-két cégnél, de fizetés nélkül.

Nem tudom, hogy az utolsó munkahelyemen átélt munkahelyi szexuális zaklatásnak volt-e köze az LMBT mivoltomhoz, de gyanítom, hogy igen. Nem volt nőies külsőm, amit a főnököm kommentált, tetszését fejezte ki, zaklatott, odajött ölelgetni, azt mondta, hogy nem elég kecsesen hegeszték. Tudtam, hogy ez törvénybe ütközik, be is jelentettem a HR-esnek, jegyzőkönyvet vettek fel. Azt reméltem, hogy áthelyeznek máshová, vagy az elkövető kerül el onnan, ahol dolgozom. A vizsgálat eredményéről semmilyen visszajelzést nem kaptam.

A kollégáim a legtöbb munkahelyemen már az első napokban akarva-akaratlanul elmondták a véleményüket az LMBTQ-emberekről, ezért egyoldalú volt a viszonyom velük, én nem nyitottam feléjük. Hallgatagként címkéztek fel. Nem akartam olyan emberekkel beszélgetni, akik rögtön kiközösítettek volna, ha meghallanak egy részletet a magánéletemről.

Jó pár állásinterjún voltam. Azért szoktam félni, mert a referenciáim között szerepelnek LMBT-aktivista dolgok is, pl. logót készítettem LMBT csoportoknak, és ez nem mindig jó pont. Nem mindig akarok előbújni akkor sem, ha ezeket nem értékelik negatívan, mert leszbikusként már nincs kedvem előbújni, azt pedig nem szeretném magyarázni, hogy mi a nembináris transz. Igen, transzként sokkal rosszabb pontnak érzem a coming outot, mint leszbikusként.

Sok designer cég dekoratív, feminin nőket keres, ezeket az elvárásokat kell kielégíteni, kirakaterbernek lenni. Tulajdonképpen meg tudnék ennek felelni, de nem akarok. Ráadásul ha felvesznek, jönnek a hétköznapiak, és kiderül, hogy csak eljátszottam, hogy megfelelek az elvárásoknak. Szerintem ez egyébként az emberek 90%-ára vonatkozó probléma, nem csak a transzoké. Úgy tapasztalom, hogy egyébként kedvesek velem, ha valami nem tetszik, azt is pókerarccal mondják. Volt már, hogy úgy gondoltam, hogy talán azért nem vettek fel, mert transz ember vagyok, de nem tudhatom biztosan, nem derült ki. Valószínűleg azért, mert nem vagyok olyan könnyen azonosítható. Más lenne a helyzet, ha egy hormonkezelés közepén lennék, vagy például sokat szerepelnék a médiában. Nem tudhatom viszont, hogy rámkeresnek-e a cégek az interneten, mert elég sok helyen ott vagyok, önkénteskedtem, kiírtak a „köcsöglistára”⁶... Tartok attól, hogy rámkeresnek. Kértem már a Google-t, hogy néhány képemet vegye le.

Hormonkezelésem, a nemem hivatalos elismertetése még nem volt, de lehet, hogy lesz. Illetve elég valószínű, mert szeretném. Csak az a baj, hogy emiatt nem merek olyan állásokra jelentkezni, amik nagyon hosszú távúak lehetnek. Nem tudom, hogy ha hosszabb távú munkát vállalok, akkor a nevem vagy a külsőm változása milyen hatással lesz a munkahelyemre.

” Ezért is szeretnék önálló vállalkozó lenni, mert akkor nem kell attól tartanom, hogy kirúgnak, vagy nem tudom átvinni a referenciáimat.

Az átmenet alatt nem látom reálisnak, hogy másnak dolgozzak. Persze próbálkoznék ezzel, hiszen most is próbálkozom. Aggaszt, hogy azzal indítsak egy munkahelyen, hogy közlöm velük, hogy közben új szerződést kell írniuk velem, mert változnak majd az adataim. Ha már lenne tartós munkahelyem, lehet, hogy megkérdezném a főnökömet, hogy benne van-e. Szerintem azt nem lehet bevállalni, hogy belekezek egy folyamatba, és aztán eltűnik az anyagi hátterem. A fő tervem ezért egy saját webdesign-vállalkozás.

Most főleg a szexizmus nehezíti a pénzkeresésemet. Megrendelésre vállalok munkákat, és sok megrendelő nagyon szexista dolgokat akar látni, amit én nem vagyok hajlandó megcsinálni. A munkával kapcsolatos találkozókon, amikor arról kell beszélni, hogy mit csináljak a megrendelőnek, nagyon zavar, ahogyan a férfi ügyfelek érintkeznek velem. Az ilyen interakciók nagy része szexista. Például megdöbbennek, hogy „lány létezemre” magam programozok, és persze ott vannak a nememmel kapcsolatos hibás feltételezések. Önmagában is zavar, hogy lánynak néznek, például azt kérdezik, hogy „kér-e a hölgy inni”, akkor is, ha nem tehetnek erről. A design világában viszont a nemi normáktól eltérő külső szerencsére nem okoz nagy hátrányt. Sokkal nehezebb lenne a helyzetem, ha mondjuk könyvelő vagy pedagógus lennék.

Sem női, sem férfi mosdóba nem szeretek járni, de az eddigi munkahelyeimen szerencsére nem volt ilyen wc-rend. Az öltözőhasználat volt fura. Nem szerettem a női öltözőben öltözni, mert hiába, hogy senkire sem nézek, mégis határsértőnek érzem magam. Viszont még mindig a női öltözőt érzem biztonságosnak. Idegen helyen is általában a női wc-t használom.

⁶ 2013-ban egy szélsőjobboldali internetes oldal a hozzájárulásuk nélkül közölte számos ember nevét és fényképét, mert azt tervezték, hogy részt vesznek a Budapest Pride azévi felvonulásán.

4.

VERONIKA, 29 éves, felsőfokú számítógép-kezelő és hardvertechnikus szakképzettsége van

A családom eleinte elutasítással fogadta a transzneműségemet, aztán úgy álltak hozzá, hogy az én dolgom, oldjam meg, ahogy tudom. Volt egy 600.000 forintos megtakarításom, annak a nagy része elment az átmenetre.

A szüleim műszaki pályát képzeltek el nekem, és olyan képük volt, ami együtt járt az elnyomó nemi szerepek erőltetésével: mit kell egy fiúnak csinálni, mi a dolga, hogyan kell a nőekkel bánnia. Ez ellen masszívan tiltakoztam húsz éves korom óta. Az apám, aki nagyon konzervatív, azt támogatta, hogy műszaki szakközépiskolába menjek, olyan munkám legyen, amit ő is végzett. Szerencsére engem is érdekelt ez a terület, így műszaki szakközépiskolába jártam.

” Csakhogy a feminin mivoltom miatt itt és aztán még több más középiskolában is kiközösítettek, bántalmaztak.

Mindig máshová kellett mennem, négy középiskolát jártam meg. 2002-ben idegössze-roppanást kaptam, öngyilkosságot kíséreltem meg. Ezt is az előzte meg, hogy az iskolában bántalmaztak, krétával dobáltak. A tanári karból sem segített senki, hiába szóltam. Hónapokig a pszichiátrián voltam.

Ezután már csak magántanuló voltam, mert féltem az atrocitásoktól. Úgy éreztem, hogy gyenge vagyok és kiszolgáltatott, nem akartam visszamenni más emberek közé. Csak évekkel később szereztem két szakmát anyukám unszolására: hardvertechnikus és számítógép- és hálózatszerelő lettem. Ez érdekelt is, és kötetlen rendszerben, szabadon akartam dolgozni úgy, hogy egyúttal profitálhassak is belőle. A tanfolyamokon minden rendben volt a társaimmal és az oktatókkal.

Úgy kezdtem el dolgozni, hogy magánúton felkerestem az első ügyfeleket. Alkalmazott nem voltam sehol, így nem voltam állásinterjún sem.

Négy éve volt a nemem jogi elismertetése, azóta szedek ösztrogént. A névváltoztatás miatt szükséges volt a bizonyítványaim helyesbítése. Az egyik iskolámban értetlenkedve fogadták, hogy a bizonyítványom cseréjét kértem.

” Először csak beírták a bizonyítvány megjegyzés rovatába, hogy névváltoztatás történt, benne hagyva mellette a régi nevet, és csak nagy nehézségek után voltak hajlandók kiadni egy hivatalos másodlatot.

A bejártott ügyfelekkel sem volt egyszerű, amikor a külsőm már változni kezdett. És az újakkal sem. Egy férfi azt mondta, hogy érdekes az arcom, mély a hangom, és a nyakamon olyan dolog

van, ami nőknek nem szokott lenni... Mondtam neki, hogy ez egy adottság, így születtem, ilyen a testem.

Volt olyan ügyfelem is, aki szidalmazott, perverz, beteg selejtnak nevezett és elzavart. Nagyon féltem.

Talán három ügyfelemnek beszéltem a transz státuszomról. Az ügyfeleim háromnegyed része lepergett részben az előbújás miatt, részben a szemmel látható változások miatt... Egy ideig azzal is próbálkoztam, hogy mégis eljátszom, hogy fiú vagyok, de ezt meg a hormon hatásai miatt már nem hitték el.

Ha dolgozni próbálok, számomra egyaránt nehézséget jelent a szexizmus, a ciszszexizmus és a homofóbia. Sokan azt feltételezik, hogy egy nő nem érthet az információs technológiához. Volt, hogy felhívott egy ügyfél, megkérdezte a nevemet, és azt mondta, meglepődött, hogy IT-szolgáltatást nyújtok, és inkább adjak egy férfit, „aki kompetens a szakmában”. Ez a nagyobbik probléma, mert amúgy szerencsére kb. már *passable*⁷ vagyok. Viszont van olyan, aki egy „egyre inkább lánynak tűnő” lányos fiúnak lát, és ebből arra következtet, hogy buzi vagyok, és a homofóbia miatt viselkedik bántóan, illetve legközelebb nem hív.

⁷ Passable: ebben az esetben azt jelenti, hogy interjúalanyunkat már nőnek látják azok, akikkel találkozik.

5.

LEON, 35 éves, érettségizett; gyári betanított munkásként dolgozik, jelenleg a munkája mellett kiadványszerkesztőnek tanul

A munkaköröm szerint minősítőnek vettek fel az üzembe, de bármit csinállok, ami betanított jellegű munka. Leszedek, felrakok lámpát, tételt zárok, minősítek mikroszkóppal...

Gyors- és gépiró szakmunkásképzőbe jártam. Utána levelezőn érettségiztem. Nem bánom, hogy csak ilyen későn jöttem rá, mi való nekem, mert a gyári évek kellettek bizonyos tapasztalatok megszerzéséhez. A transzság és a pályaválasztásom között semmilyen összefüggés nincs.

2002 óta egy helyen vagyok. A beilleszkedés nekem sosem ment túl jól. 15 évesen kezdtem ezzel tudatosan foglalkozni. A gyárban kezdtem elég jól megtanulni a gyakorlatban is a dolgokat. Mivel a neváltást teljesen lehetetlen dolognak hittem, ezért az ez iránti vágyamat igyekeztem elnyomni, és azt gondoltam, ha már lúd, legyen kövér: igyekeztem nagyon is nőnek tűnni.

” Aztán meghalt az apám, és arra gondoltam, milyen rövid az élet, miért hazudjak magamnak és mindenki másnak is folyamatosan?

Nagyon lassan kezdtem a változást, az is nagy lépés volt, hogy egyszer csak nem voltam kifestve. A nők sokkal elfogadóbbak voltak. Az üzem tyúkanyójával mindenki jóban van, neki mondtam el először egy hosszú e-mailben, hogy mi is van velem. Tőle megtudhatták mások, mert szeret pletykálni, ahogy mások is...

2010-ben anyu is meghalt, akkor kezdtem el hormonozni is. A művezetőnk kezdettől ugyanaz volt, egy régi vágású, középkorú férfi, de akkoriban egy időre áthelyezték. Egy fiatal srácot raktak a helyére, akihez egyszer csak odamentem, hogy mi lenne, ha a nevem mondjuk Leon lenne hivatalosan is? Erre azt mondta mosolyogva: „Én támogatom!”

Volt egy fasiszta is az üzemben, utált nagyon, én is őt. Hogy őt mindenki más is utálja, azt csak később tudtam meg. Ő szabotálta, hogy legyen öltözőszekrényem, én meg egyszer csak azt gondoltam, hogy dehogy fogok fehér köpenyben mázskálni! Az a női munkaruha. A saját farmeromban és pólómban mázskáltam csaknem egy évig, nem használtam az öltözőt, ledobtam a kabátomat és a táskámat az étkezőben. Aztán jött egy ellenőrzés, és kint kellett várnom. Utána megkérdeztem a főnököt, na, mikor adnak munkaruhát? Egy hét múlva adtak.

Akkor már visszajött a régi művezető, aki nem tudta hova tenni az egészet. Nagyon nehezen barátkozott meg a dologgal. Odavittem neki az igazolványomat, és közöltem, hogy vannak ám jogaim. Egy hét múlva volt öltözőszekrényem, egy másik öltözőben. Jó dolgozó vagyok, ez azért segített valamennyit.

”*Apró, de határozott lépésekkel haladtam továbbra is, mindenkivel kedves és segítőkész voltam, és keményen dolgoztam. Én vagyok a keményen dolgozó kisember.*
(Nevet.)

Egyszer csak az egyik kolléga odajött, és azt mondta: „De nagy bunkók voltunk veled idáig!” – és kezet fogott velem.

A wc-használattal sokáig úgy voltam, hogy az egy emelettel lejjebbi férfi wc-be vagy az öltözőben található wc-be jártam, mert arra gondoltam, hátha a kollégáknak kínos lenne, ha pont ott lennék. De aztán szép lassan megszoktam, hogy nincs is probléma.

Szemtől szembe soha semmilyen sértést nem hallottam senkitől. Most már semmi utóélete nincs az egésznek.

Állásinterjúkon nem nagyon voltam, még sose gondoltam elég komolyan, hogy otthagyjam a munkahelyemet. Csak sokkal jobb helyért hagynám ott a gyárat. Ja de, most jut eszembe, hogy villamosvezetőnek jelentkeztem, még az átmenet idején. Pozitív tapasztalat volt, hogy kértem őket, hogy csak a vezetékneveket mondják hangosan, és úgy is tettek. De az a munka nem lett volna nekem való. Az interjú viszont egészében véve pozitív tapasztalat volt. Nem is hívtak pl. hölgyemnek sem, mert mondtam, hogy nemet fogok váltani. Pedig jobboldaliak, meg is mondták. Van amúgy több transznemű villamosvezető is.

Amit a végén összefoglalóan mondanék a transzneműség és a munkavállalás kapcsolatáról, az az, hogy én nem mondanám el senkinek sem a transzneműségemet egy új helyen! És még valami, ami valószínűleg nem lesz szimpatikus, de nekem bevált: amikor valaki kérdezett erről, akár munkahelyen, akár a magánéletemben, mindig azt hangsúlyoztam, hogy én erről nem tehetek, másrészt nagyon leegyszerűsítve fogalmaztam. Valahogy így: „a hardver és a szoftver nem volt kompatibilis egymással, és a szoftvert nem lehetett alakítani”. Ez talán pontatlanság, de eléggé célravezető.

6.

ÉVA, 44 éves, nyugállományú katonatiszt, jelenleg valutapénztárosként dolgozik

Az apám katonatiszt volt, talán ezért készültem én is katonának. Tőle tudtam, hogy van egy katonai kollégium: ez egy előkészítő volt a katonai főiskolához. Az általános iskolámban nagyon meglepődtek, hogy oda akarok menni, az osztályfőnököm óva intett tőle. De én jelentkeztem, a sorozás megvolt, felvettek. A katonai pályát választottam.

De kb. 4 éves biológiai késésben voltam a többi fiúhoz képest, és a kollégiumban megtörtem lelkiileg. Máig sem tudom, mi történt, azt tudom mondani, más is van így, hogy elkerül otthonról és megtörik. A kollégiumban mondták, hogy ha széllel szemben pisilsz, akkor magadat pisiled le, ha fejjel mész a falnak, csak te járhatasz póru. Át kell gondolni, milyen csatát vív meg az ember. Ezt azután a tranzíciómra vonatkoztattam. Akkor már, 16 éves koromra, tudtam, hogy nagyon vonzódok a női ruhákhoz.

Az általános iskolában is én voltam az osztály perifériára került tagja, és ez így volt itt is. A gimnáziumban, ahová a katonai kollégiumból kijártunk, folyamatosan romlott a tanulmányi eredményem. Érettségim csak fizikából kaptam ötöst.

Aztán katonai főiskolára mentem. Azt mondták, rádiófelderítő leszek, mert az a legcivilisebb szakma a seregen belül. A második év nem ment jól, harcászatból meg akartak buktatni. A záróvizsgán átmentem harcászatból is, a szakdolgozatom pedig a rádiócsillagászatról szólt, ami egyedülálló téma volt, csak az én témám volt civil téma... Szóval túléltem a főiskolát, de az utolsó évet már a számítógép mögött végeztem.

A főiskola után rádiófelderítő voltam a határ mentén; folyt a délszláv háború.

” Nem éreztem magam komfortosan a saját bőrömben.

Volt, hogy valaki szóvá tette, hogy érdekesen ülök le. Máskor pedig egyesével kihúztam a szőrszálakat az arcomból, ezt is kiszúrták. 2000-ig dolgoztam itt. Akkor egy orvosi felülvizsgálaton közöltem, hogy nem tudok kimenni az utcára, ezért pszichiátriára küldtek, így Pestre kerültem. Pesten női ruhában közlekedtem az utcán, amit észrevettek...

Ezután nyugdíjba kerültem. Azt mondta az orvos, hogy nem kerülhetek vissza a seregbe. Nem bíztam abban, hogy el tudok majd helyezkedni civilként, ezért megbeszéltem vele, hogy akkor legyek végleg nyugdíjas. A diagnózis skizofrénia volt. Ez egyébként sokszor volt a transzneműség fedődiagnózisa. Ezután otthon voltam jó ideig. Mivel unatkoztam, elmentem a munkaügyi központba, és ott ajánlottak egy vámmügyintéző tanfolyamot. Ezt elvégeztem.

Dolgozni kezdtem. Dolgoztam egy turista információs központban és valutapénztárban. Később egy gyár irodájában kaptam állást Budapesten, de három hónap múlva kibuktam, mert mindennap ingben-nyakkendőben kellett dolgozni mennem.

Aztán valutapénztáros lettem. Megint eltelt két-három év, és utána döntöttem a felvállalás mellett. Esténként sétálgattam (ezért is költöztem Pestre, hogy sétáljak: megfigyeltem, hogy este 9-10-kor tudok kijönni egy panellakásból észrevétlenül úgy, hogy be vagyok öltözve). 9-10-től hajnali 3-ig.

Egyre többet jártam el beöltözve. Akkor már egy másik pénzváltó cégnél dolgoztam, és ott észrevették: kiszúrták a letakarított sminket is. Szépen lassan coming outoltam, ami az egész cégen végigfutott. Ez segített nekem, mert utána mindenki rákérdezett. Pozitív tapasztalat volt, elfogadtak. A pszichiáter közben beindította a hormonkezelést. A munkahelyemen szépen mentek a dolgok tovább. De a főnököm nem fogadta el, hogy nyáron, a legnagyobb melegben nem akartam felvenni a kötelező vastag sportcipőt, és végül kiléptem. Azután indult a névváltoztatás.

Ezután két évig nem dolgoztam. A tranzíció megvolt, hormon, névváltoztatás, műtét. Addig nem dolgoztam, amíg az ádámcsutka-műtét meg nem volt. Ezután volt két sikeres interjúm is. Jó élmény volt. Nem mondtam meg nyíltan, de sugalltam, hogy volt egy változás... Azt mondtam, hogy műtéteim és kezeléseim voltak, helyrehozattam egy születési rendellenességet, amivel már nehéz volt együtt élnem. Mindkét helyre felvettek volna, azt választottam, amelyik előbb hívott.

Az a főnököm, akinél dolgoztam és felmondtam, mert tranzíciót akartam... a cipős ügy... felhívott, hogy egy barátja szeretne megismerni egy transz nőt. A volt főnököm elmondta, hogy megnézte az összes posztomat a Transvanillán, és hogy tárgyilagos posztok voltak, nem volt sértő egyik sem. Én mondtam, hogy örülök, hogy nála dolgozhattam, és sajnálom, hogy így alakult a közös munka. Azt mondta, hogy ezt ő tudná tolerálni, de biztonsági kockázatot jelentettem. Aztán visszahívott, elkezdtem helyettesítgetni nála, és

” végül megbarátkozott azzal, hogy ilyen vagyok.

Közben lecseréltettem a bizonyítványaimat. A honvédségi oklevelet nem, de másik (nyugállományú) katonai igazolványt csináltatnom kellett.

Összességében talán életemben egyszer mentem széllel szemben, és ez a tranzíció volt. Az anyukám nagyon félt, hogy nem tudok majd dolgozni és érvényesülni, de nagyon sok pozitív visszajelzést kapok még a házból is, ahol lakom. Elmondtam a közös képviselőnek is. Most jól érzem magam.

7.

ÁRMIN, 25 éves, egyetemi hallgató, aktivista

A szüleim soha nem voltak támogatóak a kisebbségi szexuális irányultságommal és nemi identitásommal kapcsolatban, de ez csak rosszalló megjegyzésekhez vezetett. Abban mindig támogattak, hogy legyek minél tanultabb, és végezzek értelmiségi munkát. Nálunk a pályaválasztást elsősorban az határozta meg, hogy egyetemre kell járni, kreatív feladatokat kell végezni.

Az egyik nagymamám azért gyakran mondogatta, hogy „pár év múlva majd leszoksz a kémiáról, és csak a fiúk fognak érdekelni”. Engem taszított a hagyományos párkapcsolat, a feleségszerep és az anyaság gondolata. Az utóbbi fizikailag, olyan régóta, amennyire csak vissza tudok emlékezni. Minél inkább szorgalmazta ezt a nagyanyám, annál inkább elleneztem gondolatban, és ez is abban erősített meg, hogy tanulnom kell.

Az érettségi után a természettudományi karra jártam először. Akkor már igényeltem, hogy legyen a szüleimtől független bevételem az ösztöndíjon felül is. Ezt két forrásból szereztem: magántanítással és demonstrátori feladatok vállalásával. A magántanítványaim egyetemisták voltak. Tudtak az LGBT aktivizmusomról és az antikapitalizmusomról, mert ez a Facebook-profilomból kiderült, és egyébként sem titkoltam a nézeteimet és a tevékenységemet, de ez a természettudományos közegben senkit nem zavart. Legtöbbeből elismerést váltott ki, az egyet nem értőkkel udvariasan vitatkoztam. A munkám megítélésére és arra, hogy hányan kerestek engem magánórákért, érzésem szerint semmilyen hatással nem volt.

A demonstrátori pozícióra az oktatóim választottak ki az érdeklődésem, a vizsgaeredményeim és egyéb tudományos tevékenységeim alapján. Lehetett ugyan jelentkezni, és volt állásinterjú-szerű kiválasztási procedúra, de ők hívták fel a figyelmemet a lehetőségre, tehát lényegében meghívásos alapon kaptam meg a feladatot, amivel jövedelem is járt.

Az oktatóim többségével az aktivizmusról baráti hangnemben tudtam beszélgetni. Voltak kivételek, akikről mindenki tudta, hogy kifejezetten ellenzik az LGBT aktivizmust. Volt egy oktatóm, akivel munkakapcsolatban nem, csak tanár-diák viszonyban álltam, és aki nem szimpatizált az aktivizmusommal és az LGBT közösséghez való tartozásommal. Ettől nem függetlenül alakult ki köztünk konfliktus. Nagyon félttem tőle. Ez akkor volt, amikor jelentkeztem a második szakomra állatorvosnak, közben pedig éppen végeztem a természettudományi karon. Mivel a felvételi és a szakdolgozat is lekötött, és az oktató fenyegetése elég elrettentően hatott rám, elhalasztottam az államvizsgát, és azóta sem mentem el rá. Mindig volt valami aktuális indok, ami csak részben volt a távolmaradásom oka... Részben az ettől az oktatótól való félelmem tartott vissza.

Közben elkezdtem nyíltan transzként élni, és lépéseket tenni a tranzíció irányába. A természettudományi karon szerzett pozitív tapasztalatok ellenére félek, hogyan lesz lebonyolítható például egy korábbi névváltoztatás esetén az államvizsgám, milyen reakciókat kapok majd utólag, mert általánosságban nagy szorongást vált ki belőlem, ha komoly hatalommal rendelkező, a jövőmmel kapcsolatban döntési helyzetben lévő emberekkel állok szemben.

A második egyetemen, ahová járok, a természettudományi karral teljesen ellentétes tapasztalataim voltak. Itt is adtam magánórákat. Több tanszék oktatói ajánlottak engem a korábbi tanulmányaim alapján, hogy segítsek a diáktársaknak fizikai, kémiai, matematikai tudnivalók elsajátításában.

De ezek az évek nehezek voltak. Az egyetemen sem éreztem otthonosan magam, és egyre inkább nyomasztott a szüleim hozzáállása is a személyemhez: nem kizárólag LGBT szempontból, hanem azért is, mert nem voltak hajlandók felnőtként kezelni. Az egyetemen a hallgatótársak és az oktatók előtt titkoltam, hogy LGBT személy vagyok és ezzel kapcsolatban (is) aktivizmust folytatok, mégis mindenki tudott róla, hiszen a Facebook-oldalamat nem akartam ehhez alkalmazkodva szerkeszteni, illetve a nyilvános szerepvállalástól sem riasztott vissza az, hogy majd tudni fogják.

Kifejezett diszkriminációt is tapasztaltam akkor, amikor az egyetemhez tartozó egészségügyi intézményben szerettem volna állást vállalni. Igaz, nem a tranz voltom, hanem a feminista nézeteim miatt. Több oktatónk tesz rendszeresen szexista megjegyzéseket, és ezeket én kritizálni szoktam. Ettől vagyok a leginkább népszerűtlen az oktatók és a hallgatók körében is. Két tanárom is azért nem akart velem együtt dolgozni, mert „fura” vagyok. Ez alatt két dolgot érthettek: vagy a nem kifejezetten átlagos külsőmet, ami igazából csak annyi, hogy nem átlagos a testalkatom, és nem vagyok kifejezetten szándékosan lányos, vagy azt, hogy nem vagyok a hely szellemének megfelelően tekintélytisztelő és konzervatív, mást gondolok, mint a többség, és hangot is adok az eltérő véleményemnek.

Az egyik oktatóm odáig ment, hogy kijelentette: nem nyugszik addig, amíg én a kar hallgatója lehetek, és nem tűri, hogy diplomát szerezzek a karon. Több ismerőssémmel beszéltem arról, hogy tehetek-e valamit azért, hogy megóvjam magam a diszkriminatív bánásmódtól, de mivel ennél több időig nem igazán történt, a diákköri munkára pedig tudomásom szerint nem vonatkoznak a munkavállaláshoz hasonló diszkriminációellenes szabályok, nem láttam alapot rá, hogy bármilyen eljárást indítsak. Attól is tartok, hogy ez még akkor is kontraproduktív lenne, ha valóban olyasmi történe, ami miatt eljárás indítható. Azzal tisztában vagyok, hogy önmagában a hallgatói jogviszonyom során az egyetem nem követhet el diszkriminációt velem szemben.

Az egyetemi éveim alatt elköltöztem otthonról, barátaimnál laktam. Attól, hogy jelentkezsek bármilyen álláshirdetésre, visszatartott, hogy nem akartam, hogy a születési nevemet kelljen használnom a leendő munkahelyemen, illetve a jelentkezés során. Ez egy kettős csapdahelyzet, mert a hivatalos papírok lecseréléséhez szükséges szakvélemények beszerzéséhez pénzre van szükség, az ennek a megszerzéséhez szükséges munkára való jelentkezéstől viszont sok tranz embert visszatartanak a ciszszexista társadalom attitűdjei és megnyilvánulásai a munkahelyen.

” *A megoldáshoz néha éppen a papír kellene. Viszont ha a papírjaimat lecseréltem, de még nem haladt annyit a hormonkezelésem, hogy ez a külsőmmel összhangban legyen, akkor azért nem vesznek fel dolgozni.*

Transz fiúként az kevesebb nehézséggel jár, hogy kinézhetek-e úgy, ahogy akarok és hormon előtt tudok, mert sokkal nagyobb a tolerancia a fiús lányokkal szemben, mint fordítva, és egyébként sem volt soha annyira „fiús” a kinézetem, mint akár néhány nem transz lesbikus ismerősömé. Az én esetemben kevésbé kirívó, illetve kevésbé vet fel identitással kapcsolatos kérdéseket, belefér a papírjaim alapján is feltételezett női nemembe a normaszegő külső, mint a transz nőismerőseim esetében: nagyobb a játéktér, ha a titkolózást akarom fenntartani. Igaz, normaszegés esetén, legyen az nyílt coming out vagy az átlagostól eltérő külső vagy viselkedés, megtorlásként jár nekem a nők elleni erőszak minden formája.

Sok állásinterjú előtti félelemmel kapcsolatban az az érzésem, hogy hasonlót akár heteroszexuális, nem transznemű női munkavállalók is megtapasztalhatnak. Hiszen nekik is miért lenne muszáj a női szerepek szerint öltözni, viselkedni? Ez önmagában nem transzspecifikus.

Transzspecifikus problémának a papírjaim lecserélése híján azt érzem, hogy el kell viselnem, hogy az anyakönyvi nevemen hívnak és a papírjaimban szereplő nememet tekintik alapvetőnek. Mivel az is gondot jelent, hogy a papírok lecserélése után lassan tudok csak az új hivatalos identitásomnak megfelelő külsőre szert tenni, az jelentene viszonylag jó megoldást (a társadalom átalakításán túlmenően), ha nem szabályoznák ennyire szigorúan az orvosi kezelések és a papírok cseréjének sorrendjét, illetve nem lenne szükség pénzre a szakvélemények beszerzéséhez.

Középiskolában a tranz mivoltom már kicsit megmutatkozott, de információk hiányában az iskolatársaim buziztak... Sokat támadtak ezzel kapcsolatban. Hosszú volt a hajam, illetve az arcom már akkor is elég nőies volt, így rengetegszer bántottak. Mivel biológiai okokból fiúnak könyvelt el az állam, így – magától értetődően – a fiúöltözőben voltam összezárva az osztálytársaimmal minden egyes testnevelés óra előtt. Rettegtem előttük átöltözni, mert nőnek éreztem magam, és ez nagyon kényelmetlen szituáció volt számomra.

”*Általában úgy oldottam meg az öltözést, hogy bezárkóztam egy mosdóba, vagy a zuhanyzóban öltöztem át. Emiatt folyton megkérdezték, hogy miért is csinálom ezt.*

Titkoltam a tranz mivoltomat, de a tartásomon, a beszédstílusomon és a kinézetemen megmutatkozott. Bántalmaztak emiatt. Aztán 16 éves korom környékén megerőszkoltak az iskolatársaim, akik akkor 18-19 évesek voltak. Elég konzervatív vidéki kisváros volt, ahol felnőttem, és ahol mindez történt. Segítséget nem mertem keresni, mert nagyon féltem attól, hogy a transzneműségem kitudódik. Emiatt a mai napig paranoiás érzéseim vannak akár attól is, ha az utcán közlekedem.

Egy OKJ-s művészeti képzésre jártam. Közben egyre inkább kiforrotta magát az identitásom és a megjelenésem. Itt is rengeteg atrocitás ért. A mi iskolánk művészeti műhelyei egy középiskola néhány termében voltak elhelyezve, és ennek az iskolának a tanulói zaklattak. A saját iskolatársaim közül is sokan mutogattak rám, bántó szavakkal illeltek. Próbáltam nem reagálni, de közben a tudat, hogy ez történik velem, fáj.

Ezt követően iratkoztam be a jelenlegi egyetememre, igaz, egy másik szakra, mint ahová most járok. Így az átjelentkezéssel a második évemet töltöm elsősként, ennek köszönhetem, hogy kétszer is újrakezdhettem az ismerkedést a közösséggel. Az első évem a megszokott elnyomottságérzetben telt. Később már megnyíltam a szűkebb baráti körömnek. Ez volt az első alkalom, hogy kiejtettem más előtt ezt a mondatot: transznemű nő vagyok. Ebben az időszakban voltam a legebebezhetőbb: édesapámék erőltették a diákmunkát, de féltem az újabb atrocitásoktól. Közben az egyetemen értek ugyan ilyenek, de kevésbé voltak veszélyesek, mint amilyenekkel a középiskolában találkoztam, illetve az OKJ-s képzésen. A második évben új közegbe kerültem, és nyitottabban álltam a dolgokhoz. Ugyan ki nem mondtam, hogy transznemű vagyok, de a közösségi oldalakon az új ismerőseimet már női néven, egy másik profilon keresztül kerestem fel, és nem a hivatalos nevem alatt futón. A mai napig érnek atrocitások, de számomra már nincs akkora jelentőségük. Merek körömlakkot hordani és kifesteni a szemem az utcán.

Jelenleg éppen szeretnék diákmunkát vállalni, és rettegek attól, hogy ha esetleg sminkben vagy körömlakkban jelenek meg úgy, hogy hivatalos nemváltoztatás vagy névátírás még nem történt, hogyan fognak reagálni a helyzetemre.

A munkavállalást illetően azért is félek, mert az átlaghoz képest (átalakulás közben vagyok, de semmilyen orvosi lépés nem történt még) magától értetődően nőies vagyok. A gesztusaim, a hangom, a kinézetem... És javarészt összekevernek egy femininebb meleggel.

” *Ezért már az is komoly nehézség számomra, hogy át kell adnom a személyimet, mert tudom, hogy egyből ítélkeznek.*

Mivel nekem természetesen jönnek ezek a dolgok, nem tudom elnyomni őket, így valószínűleg mindenkinek feltűnik mind a munkahelyi környezetemben, mind az átlagos mindennapokban, annyi különbséggel, hogy az átlagos napokon az kivehetetlen, hogy férfi vagy nő vagyok, de a munkahelyen egyértelműen tudják. Mármost a hivatalos nememet. Pont mint a mostani iskolás helyzetben.

Atrocitások esetén nincs kialakult gyakorlatom arra, hogy kihez forduljak. Eleinte úgysem szoktam magamra venni, ha cseszegetnek, mert nem érdekel egy-két rosszálló poén. Ha folyamatossá válna mondjuk a zaklatás, akkor először is mindenképpen a menedzsert keresném fel, és megkérdezném, hogy mi a teendő. Azt várnám, hogy a munkatársakat, akik zaklatnak, részesítsék megrovásban vagy figyelmeztetésben. A közvetlen főnök együttműködésének hiányában kideríteném, hogy a munkahelyi vezetőség tagjai toleránsak-e annyira, hogy ezt a helyzetet jogszerűen és odafigyeléssel kezeljék, vagy esetleg magyar szokás szerint tesznek rá... Ha ez sem válik be, valószínűleg új munkakört keresnék, illetve jelenteném az esetet a legközelebbi transzokat segítő egyesületnek, ha megtalálom a módját a kapcsolatfelvételnek.

Természetesen nagyon megnehezíti az anyagi és az általános élethelyzetemet az, hogy a félelmeim akadályoznak. Mint említettem, diákmunkát készülök végezni. Beadni mindenképpen be fogom a jelentkezést, csak emiatt inkább olyan helyre próbálok menni, ahol nem kell folyamatosan emberek között lennem. Például raktárosi beosztásban dolgozhatnék. A diákmunka előnye az is, hogy a hagyományos, állásinterjú procedúrát elkerülhetem azzal, hogy kiközvetít az ügynökség. Mindenesetre így korlátozott az esélyem arra, hogy munkát találjak, emiatt pedig nem tudok kellő mértékben függetlenedni a szüleimtől. Mivel ők nem támogatóak, ezért ez akadályoz abban, hogy annyira nőiesedhessek, amennyire szeretnék, jobban figyelembe kell vennem, hogy a környezetem mit enged, és ezt kell összeegyeztetnem a saját önérzetemmel.

Bár most még esélyem sincs arra, hogy az érdeklődésemnek megfelelő feladatból, vagyis művészetből élhessek meg, nem véletlen, hogy ezt a pályát választottam, és a transzneműségemhez is köze van.

” *Olyan pályán szeretnék dolgozni, ami eléggé nyitott ahhoz, hogy a környezetem elfogadja a transzneműséget,*

sőt, reményeim szerint a művészet nekem is segít a helyzetemet magamban tisztázni, feldolgozni, és a többiekkel is elfogadtatni az alkotásaimon keresztül.

Itt a művészeti szakirányon a tehetség számít, nem pedig az, hogy az ember transz-e vagy sem. Ugyan sajnos itt is megjelenik a kirekesztés vagy az elutasítás adott emberektől, de jóval kevésbé, mint más szakokon vagy szakmákban. Egy transznemű középiskolai vagy általános iskolai tanár kevésbé, sőt, félek, egyáltalán nem tudna elhelyezkedni, függetlenül attól, hogy milyen profizmussal tudna tanítani. Ezzel ellentétben a képzőművészetben egy transz a saját identitását és az ezzel járó pozitív-negatív dolgokat bele tudja forgatni abba, hogy valami egyedül tudjon alkotni, esélyt adva annak, hogy elismerjék.

9.

NORBERT, 27 éves, nembináris queer, grafikus, jelenleg Glasgow-ban él

Az informatika mindig jobban érdekelt, mint a többi tantárgy, így gimnazista koromban jópár évig programozónak készültem, aztán egy éles kanyarral rájöttem, hogy a (digitális) művészet igazából sokkal jobban érdekel, mint a programozás, így a gimnázium utolsó két évében elkezdtem magam olyan irányban képezni, és ezért is mentem grafikus szakokra az érettségi után.

Érettségi után Magyarországon elvégeztem két és fél szemeszternyit egy művészeti akadémián grafikus szakon. Aztán már itt Skóciában egy glasgow-i egyetemen szintén két és fél szemesztert végeztem BA Computer Games (Art & Animation) szakon. Egyik képzést sem fejeztem be. A pályaválasztásom nem kötődött az LMBT-mivoltomhoz, mert akkoriban még én sem tudtam, hogy LMBT lehetek.

Skóciába azért jöttem, mert nem akartam Magyarországon ragadni. Még 2009-2010 körül megtudtam, hogy Skóciában ingyenes az első egyetemi diploma, így onnantól ez volt az útirány. Ennek nem volt köze az LMBT mivoltomhoz, csak úgy általában egy depresszív, reménytelen helynek láttam Magyarországot, és nem akartam ott leélni az életem. De annyiban mégis köze volt a költözésnek a transzneműségemhez, hogy a családi körből kikerülve végre tudat alatt szabadabbnak éreztem magam felfedezni a belső valóságomat.

Az előbújásom azzal kezdődött, hogy először töröltem minden ismerősömet, akiről azt gondoltam, hogy nem lesz elfogadó, aztán kiírtam a Facebookra az összes megmaradt ismerősömnek. A családom is ebből a Facebook-posztból értesült róla. Eléggé kiborultak, teljesen váratlanul érte őket. Azonnal felhívtak, és végül sikerült rábeszélniük, hogy ne publikusan írjam ki, hanem privát üzenetben küldjem el mindenkinek, akinek elő akarok bújni.

” A családtagjaim pedig először biztosítottak feltétlen támogatásukról, majd a következő fél évet azzal töltötték, hogy megpróbálták meggyőzni, hogy valójában nem vagyok transz,

és hogy elcseszem az életemet az átmenettel. Az akkori főnököm viszont szemrebbenés nélkül elfogadta a helyzetet, aminek nagyon örültem.

Már az előbújásom előtt is szenvedtem az elfojtott diszfóriától. A munkavállalásomat nem hiszem, hogy ez befolyásolta, csak olyan szexista megnyilvánulások jutnak az eszembe, amik egy cisznemű nőt is zavarnának. A testi diszfóriám pedig praktikus szempontból csak az öltözködésemet befolyásolta: először megpróbáltam a nemi jellegeimet elrejtetni, aztán – meghajolva a szépségideáloknak – kiemeltem őket, hátha attól jobb lesz. Nem lett. Egyébként a szexizmus és a diszfória szerintem átfednek, én sem mondhatom, hogy egyáltalán semmi

szerepe nem volt a tapasztalt szexizmusnak abban, hogy inkább a férfi szerepet válasszam a két doboz közül.

Az a két főnököm, aki eddig tudta, hogy transz vagyok, mindkét esetben zökkenőmentesen elfogadta ezt, így remélem, hogy ebből nem lesz nagy probléma a jövőben sem. Itt a külföldi voltomért többször diszkrimináltak, mint azért, hogy transz vagyok. Magyarországon persze egészen más a helyzet.

Annak, hogy az ember nembináris, attól függ a jelentősége, hogy nyíltan az-e. Én pl. nem próbálnék meg nembinárisként előbújni egy munkahelyen, így annyi lenne a hozzáadott stressz, hogy mindenki férfinak tekintene, és a szerepelvárásait adott esetben rámvetítené.

” *Ha valaki felvállaltan nembináris, akár mert nyíltan kimondja, akár mert a nemi önkifejezését nem tudja a társadalom könnyen besorolni, az szerintem valószínűbb, hogy diszkriminációval találkozik,*

mert a cisz emberek hajlandóbbak elfogadni a látszólag a dobozokba szépen beleillő transz embereket.

A magyarországi munkavállalást sokkal inkább lehetetlennek látom. Csak akkor mernék most Magyarországon így, már férfinak kinézve munkát vállalni, ha minden papírom meg lenne változtatva. Sokkal jobban félnék az esetleges reakcióktól, ha megtudják, hogy transz vagyok. Bár az sem lenne ideális, ha hazudnom kellene ilyesmiről a főnökeimnek vagy a munkatársaimnak, de nem egy ideális világban élünk. Arra nem látok sok esélyt, hogy megtudják, hogy transz vagyok, és ne lenne nagy ügy belőle.

Összességében a transzság és a munkavállalás kapcsolatát nézve úgy látom, hogy transznak lenni jóval nehezebbé teszi a munkahelyi életet. Nehezebbé teszi, mint a többi LMB identitás, mert egyrészt kevésbé elfogadott azokhoz képest, másrészt sokkal valószínűbb, hogy kiderül az emberről, mivel több területét érinti az életének. Az LMB-ség nincs az ember „homlokára írva”, míg a transzság sok transz embernek (legalábbis egy ideig) igen. Ugyanígy, az egyetlen igazolványban vagy bizonyítványban sem szerepel, hogy valaki LMB, ellentétben a korábbi névvel és nemmel. De az egész LGBT-közösséget nézve is nehéz, Magyarországon a társadalmi elfogadás minimális, talán inkább csak Budapesten jellemzőbb.

10.

ELEK, 30 éves, technikus, jelenleg digitális média szakon tanul Németországban, ahol négy éve él

Édesanyám meglepődött eleinte a transzszágomon, de mostanra teljesen elfogadta, igazából nem is érdekes, az a fontos, hogy boldogabb vagyok. Édesapám is elfogadta, bár ő kicsit keményebb dió volt. A pályaválasztásomhoz ennek nem volt köze, mert mire rájöttem, hogy mi a gondom az étellemmel, addigra már kiválasztottam a szakmát, amiben most is dolgozom.

Nehezen döntöttem el, mit szeretnék csinálni. Végül a jó német nyelvtudásom miatt egy telekommunikációs cégnél kaptam munkát, Debrecenben.

Aztán egy multinacionális cégnél kezdtem el a tranzíciót, 2010-ben. Akkor rakódott össze bennem a kép, hogy miért is olyan nyomorult az életem.

” *Hetekig gondolkodtam, hogy felmondjak-e, mert fel fog tűnni, hogy hormont szedek, és ha nevet változtatok, az is elég durva lesz...*

Titokban nem lehet ezt csinálni, vagy elmegy az ember, vagy elmondja mindenkinek. Beszéltem a csoportvezetőmnek, ő teljesen nyitott volt, mondta, hogy nyugodtan, emiatt nem kell elmenni. Alapból is kevesen voltunk a csoportban, ezért ő úgy volt velem, hogy amíg el tudom látni, amit el kell, addig nem számít, hogy mit csinálok a magánéletemben. Egy csoportmegbeszélésen elmondtam a többieknek is, hogy ne lepődjenek meg, hogy miért kezdett el mélyülni a hangom. Amikor később nevet is változtattam, akkor már volt egy kis felzúdulás: pár kolléga elhidegült tőlem, a hátam mögött kicikiztek vagy pletykáltak. A legtöbben normálisan fogadták, próbáltak tárgyilagosak maradni. Volt olyan, aki kíváncsi volt, és kérdezett dolgokat.

Ekkoriban, szintén a munkahelyemen, összebarátkoztam egy lánnyal, aki azóta is a barátom, közben róla is megtudtam, hogy leszbikus. Az előbújásom idején fél éve dolgoztam ennél a cégnél, és ezután egy évvel mentem el. A távozásomnak egy szerelem volt az oka, ezért is költöztem el Magyarországról. Ma már házasságban élek a német feleségemmel.

2012 nyarán költöztem ki. A papírokat mind lerendeztem otthon, a műtéteket elkezdtem Magyarországon. Itt Németországban csak endokrinológust kellett keresni, és intézni a további műtéteket. Itt szerencsére kb. két hónap alatt kaptam munkát. Nem mondtam el senkinek, hogy mi a történetem, egészen egy hónappal ezelőttig, amikor is elmondtam a két közvetlen főnökömnek, mert elegendő volt abból, hogy mindig kitaláljak valamit, hogy miért műténék. Elég érdekes helyzet volt, de végül is mindketten nagyon jól fogadták.

Most már szerintem mindegy lenne, hogy Magyarországon vagy Németországban keresek-e munkát. Amíg látszik az emberen, felemásan néz ki, addig gond lehet a transzszágból, utána simábban mennek a dolgok.

Hogy Magyarországon ez nagyobb gond-e, mint Németországban, az

” szerintem azon is múlik, hogy az ember maga hogyan áll hozzá, elfogadja-e az egészet, magabiztosan ki tud-e állni.

Ha az ember saját magával rendben van, akkor az sem gond, ha Magyarországon keres állást.

Én mondjuk alaptól visszahúzódom típus vagyok, így a transzságomat leszámítva is vannak gondjaim az állásinterjúkon. Transz meg LMBT szempontból azért nem annyira releváns az életemben az interjúhelyzetek kezelése, mert végül is az átmeneti állapotot átvészelttem egyetlen helyen. Amikor itt Németországban interjúztam, akkor már jobban néztem ki és magabiztosabb is voltam. Általában ha az ember nem érzi magát késznek, akkor ilyen helyzetben nem vált munkahelyet, nem próbál újat keresni. De ez személyiségfüggő. Volt olyan, szerintem szokásos félelmem, hogy megfelelek-e az elvárásoknak, meg tudom-e mutatni, hogy mennyit érek igazából, de ez saját magam eladásával kapcsolatos általános probléma nálam. Megpróbálok lazítani, és úgy végigcsinálni az interjút, akkor nem olyan vészes. Meg persze fel is kell készülni.

A transz státusz és a munka kapcsolata attól függ, hogy nyilvánosak-e a dolgok. Szerintem nem szerencsés mindezt interjún vagy munkahelyen elmondani. A legtöbben titokban tartják, ha melegek vagy transzmeműek. A mostani munkahelyemen sem tudja a főnökeimen kívül senki, nem is fogom elmondani, mert szerintem nem is releváns. Akik elhidegültek tőlem az előző munkahelyemen, azok nem is voltak nagyon fontos emberek, emiatt is úgy érzem, hogy ez az emberekkel való kapcsolaton és a személyiségen múlik.

A munkahelyi wc használatában az a hátrányom, hogy nem jön még szóba nekem a piszoár, márpedig sok kolléga beül a wc-be, magára zárja az ajtót, és ott telefonozik. Ilyenkor nekem várni kell.

Ha problémám lenne, talán a szakszervezethez fordulnék, de azt hiszem, ez nem igazán jelent most semmit Magyarországon. Vagy talán a menedzserhez, hogy ő segítsen elintézni, beszéljen a közvetlen főnökkel. Ez akár itt, akár otthon érvényes. De attól függ, hogy milyen horderejű lenne az ügy.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóságról még nem hallottam. (Az interjúkészítő ismertette az EBH munkáját.) Hasznosnak hangzik.

” Sok ember kerül szembe ilyen problémákkal, és nem tudja, hová forduljon.

Korábban tartottam tőle, hogy nem tudom megvédeni magamat a diszkriminációtól, mert ha elmegyek egy munkaügyi központba vagy interjúra, akkor nem tudom elkülöníteni, hogy megláttak rajtam valamit, vagy egyszerűen nem találtak alkalmasnak. Hiszen sose mondják el, hogy miért, csak annyit, hogy nem vesznek fel.

Végül azt szeretném hangsúlyozni, hogy szerintem nagyon sok múlik az ember saját hozzáállásán. Hogy mit, mennyit, hogyan mond el másoknak, mennyire fogadja el magát.

11.

MÁTÉ, 28 éves, jelenleg bolti eladóként dolgozik

Világéletemben rendőr vagy színész szerettem volna lenni, vagy színész, aki rendőrt játszik.

Egy kisvárosi általános iskolába jártam az 1990-es évek második felében. Jó tanáraink voltak, jól tanítottak. Nekem különösen tetszett, hogy amikor technikaórán két csoportra osztották az osztályt, mert nem fértünk volna el a munkapadokhoz, én a fiúcsoportba kerülhettem. Tornaórán is a fiúkkal focizhattam, nem kellett a lányokkal mást csinálnom. Nem is tudom, mit csináltak a lányok olyankor, amikor mi, fiúk, fociztunk.

” *Az osztályban nemigen érdekelt senkit, hogy túl fiús lennék, sőt, ezt teljesen természetesnek vették, én ilyen vagyok.*

Amit sajnáltam, hogy azért felsőben ballagáskor kötelező volt a szoknya-blúz ünneplő ruha. Nem tudom, ez azóta mennyit változott, vagy egyáltalán működik-e még a fekete-fehér kötelező ünneplő viselet az iskolai ünnepeinken. Nekünk az volt.

Mivel mindig is rendőr szerettem volna lenni, egy olyan gimnáziumra esett a választásom, amelyikben volt rendészeti szakirány. De a szüleim féltettek, vagy előrelátók voltak, és végül nem abba az osztályba jelentkeztem. Megbeszéltük, vagyis rábeszéltek, hogy jelentkezsek sima gimnáziumi osztályba, és egy év után, ha nem tetszik, vagy ha látom, milyen az évfolyam, majd átjelentkezem a rendészeti osztályba. De nyilván miután beszokik az ember egy új osztályba, megszokja a társait, már nem akar átjelentkezni sehova. Szóval valahol itt tudatosult bennem, hogy valószínűleg rendőr nem lesz már belőlem. (Utólag nem bánom a dolgot, már tudom, hogy nem olyan lett volna, mint ahogy én azt elképzeltem.)

Ami a színészetet illeti, kilencedikes koromban beiratkoztam a városi színistúdióba. Egy évet jártam, de mivel tudtam, hogy sosem játszhatok férfi szerepet majd (illetve inkább az volt bennem, hogy én női szerepeket nem akarok játszani, sem szoknyát és kivágott felsőket felvenni), és annyira beilleszkednem sem sikerült, egy év után felhagytam a stúdiózással.

A film és a média továbbra is érdekelt, ezért kommunikáció- és médiatudomány szakra jelentkeztem, akkor kerültem Budapestre. Végül nyomtatott sajtó irányba szakosodtam. Három év alatt elvégeztem az egyetemem. Nem igazán ragadott meg a dolog, másra számítottam, és nem is nagyon tudtam beilleszkedni. Nem ismertem senkit a városban. Egy-két barátom volt, akikkel sok közös tárgyunk volt, de nem kerültem senkivel igazán közvetlen kapcsolatba.

Sokat jártam haza, ahol viszont egy vallásos közösségbe jártam, és nagyon is aktív tag voltam. Ott tudtam a színjátszást tovább folytatni, gyakran készültünk előadásokkal különböző helyekre.

Az egyetem utolsó évében a kötelező szakmai gyakorlatom során rájöttem, hogy ez az újságíróskodás egy kisvárosban, legalábbis a miénkben, kihalásos alapon működik. Akkor még nem gondoltam, hogy elköltöznék a fővárosba, vagy bárhova máshova. Így aztán a diplomaosztó utáni ősszel új főiskolára jelentkeztem: hittudományi főiskolára kezdtem járni.

Ez nagyon érdekelt, mindig is hívő voltam, és sok fantasztikus dolgot tanultam abban az iskolában. Persze az utolsó két év alatt már világossá vált számomra, hogy az ott megszerzett tudást nem fogom tudni hivatásosan továbbadni, mert az egyház nem alkalmazna transz hitoktatót. Az utolsó két évben már kezdtem előbújni a barátaimnak, a családomnak.

” *Az iskolában viszont senki sem tudta, hogy transz vagyok.*

Az egész témával kapcsolatban nyíltan elutasítók voltak. Azért befejeztem azt a főiskolát is, de nem kerestem állást a diplomámmal.

Az iskola után mindenképpen munkát szerettem volna találni, ezért felköltöztem Budapestre, mert a tranzíció szempontjából is előnyösebb a fővárosban élni, és a munkalehetőségek is jobbak, mint vidéken. Úgy voltam vele, hogy mindegy, hogy mit dolgozom, csak legyen saját keresetem, el tudjam tartani magam. Elmentem egy állásbörzére, és ott több helyre is beadtam az önéletrajzomat. Elsősorban eladói állásokat kerestem, ebben láttam esélyt. Nem szerettem volna olyan helyre menni, ami végleges, mert épp neki akartam kezdeni a nem- és névváltásnak, és nem akartam, hogy az legyen, hogy van egy jó állásom, amit azért kell otthagynom, mert a cég esetleg nem elfogadó hely.

Szerencsém volt, első nekifutásra felvettek eladónak egy sportboltba, ahol négyórásként (plusz túlórákkal) egész jól kerestem. Az ott keresett pénzből sikerült félretennem a tranzícióra is. Nem bújtam elő egy ottani munkatársamnak sem. El sem tudtam képzelni, hogy ott előbújjak, vagy hogy a tranzícióba belekezdjek, amíg ott dolgozom. Lányként kezeltek, sőt néhány beszélgetésből azt szűrtem le, hogy a többségük nem túl LGBT+ barát. Ezt persze csak az egyes emberekről tudom mondani, céges szinten nem tudom, mi a helyzet. Bár azt tudom, hogy pár külföldi felsővezető meleg volt.

Pár hónap után otthagytam azt a boltot, és másik eladói állást kerestem. Azóta ott dolgozom. Nem ez volt az elsődleges cél, de

” *sikerült olyan céget találnom, ami rajta van a Nyitottak Vagyunk listáján.*

Így abban reménykedtem, hogy itt el tudom majd munka mellett kezdeni az átmenetet.

Kilenc hónap ott töltött idő után elkezdtem fokozatosan előbújni. (Beadtam a nem- és névváltoztatási kérelmemet, így az idő is sürgetett.) Először csak egy-egy közvetlenebb munkatársamnak mondtam el, de egy-két hét leforgása alatt mindenkinek, aki ott dolgozik. 13 munkatársam van, és mindegyikük jól fogadta a dolgot. Nagyon kedvesek voltak, és körülbelül egy hónap alatt átálltak az új nevem használatára.

” Sikerült elintézniük, hogy férfi munkaruhám lehessen.

Sokat spekuláltam, hogy ki hogyan fogadja majd a hírt. Az egyik kolléganőmnek alig merem elmondani, de nagyon is pozitívan reagált, és azóta szinte vele vagyok a legközvetlenebb viszonyban. A boltvezető is nagyon rendes, elfogadó és támogató volt. A hatáskörén belül mindent megtett, hogy mindenki számára sima és gördülékeny legyen a folyamat. Rám bízta, hogy kinek, mikor és hogyan bújok elő, és rövid időn belül ő is az új nevemen kezdett szólítani.

Azóta elkezdtem a hormonkezelést, és pár közvetlen kollégámmal együtt várjuk a változásokat. Legtöbbször nem tudták, hogy mi is ez a transz dolog, vagy csak kevés információjuk volt róla. De engem ismertek, kedveltek is. Így sokat kérdeztek, én meg válaszoltam, és így közös „erőfeszítéssel” eljutottunk arra a pontra, hogy kevesebb mint fél év alatt már azok a kollégák is, akik az elején nem nagyon értették a dolgot, kezdenek akklimatizálódni a helyzethez.

Van egy-két ember, aki még nem teljesen megfelelő megszólításokat használ, és bár Máténak hív, úgy tűnik, hogy magát a tényt, hogy a transz férfi azt jelenti, hogy férfi, nem igen tudja hova tenni, és továbbra is nőként gondol rám. Azt hiszem, hogy ez „belefér”, hiszen nem igazán találkoztak még transz emberrel rajtam kívül, és még fél év sem telt el az előbújásom óta.

Mivel a munkám során nagyon sok emberrel találkozom, kicsit fárasztó a dolog. Amíg nem kezd el igazán változásokat beindítani a hormonkezelés, addig nap mint nap szembesülök azzal, hogy még nem sikerült 100%-ig beolvadnom. Sok vásárló köszön még így is „Kezét csókolom!”-ot vagy használja a hölgy megszólítást. Olyannal is találkozom, aki elsősre jól szólít meg „Ne haragudjon fiatalember!”, de mikor odafordulok, vagy megszólalok, akkor sűrű elnézéseket kér, hogy nem úgy gondolta, stb. Ezeket a helyzeteket nehéz elkerülni, de szerencsére napról napra jobb lesz, remélem.

Ha nem ilyen pozitívan alakult volna a dolog, nem tudom, hogy hová fordultam volna. Tudom, hogy transz mivolta miatt nem rúghatnak ki senkit, de biztos vagyok benne, hogy tudnának más ürügyet keríteni a munkáltatók, ha arról lenne szó. Vagy elég csak olyan légkört teremteni, és az ember maga hagyja ott a helyet.

Azt hiszem, hogy a Transvanillát vagy a Háttér Társaságot kerestem volna meg először. Őket ismerem, hallottam már róluk. Persze hiába tudom, hogy ők segíthetnek, ha nincs meg a bátorságom, hogy segítséget kérjek. Tudom, hogy sok ember így gondolkodik, és lehet, hogy én is így tettem volna. Lehajtott fejjel kerestem volna egy új munkahelyet, és kezdtem volna az egézséget előlről, amíg meg nem szerzem a papírokat.

” Azt hiszem, beszélgetni kellene az emberekkel.

Az iskolákban is beszélni kellene az LGBTQI emberekről, hogy már ott megtanulják, hogy nem kirekeszteni kell őket, mert lényegében ugyanolyanok, mint a többiek. A cégvezetőknek, orvosoknak pedig konferenciákat vagy továbbképzéseket kellene tartani, hogy találkozzanak ezzel a témával. Hogy ne ott álljanak bambán, ha esetleg személyesen eléjük áll az alkalmazottjuk vagy a betegük. És a munkavállalóknak ne kelljen attól rettegniük, hogy a pusztá létezésük miatt kirúghatják őket.

Vannak terveim a jövőre nézve, de amíg nem sikerül megszerezni az engedélyt a hivatalos nem- és névváltoztatásra, addig biztosan maradok. Ez a folyamat sok papírmunkával és utánajárással jár majd, és jó tudni, hogy ilyen szempontból egy transzbarát és biztos munkahelyen dolgozhatok, hogy a nemi identitásom miatt nem fognak elbocsájtani.

12.

ANNA, 26 éves, szoftverfejlesztőként dolgozik

Bár egész életemben éreztem, hogy valami nem stimmel velem, elég későn, 25 évesen jöttem rá, hogy transz vagyok. Jelenleg 7 hónapja vagyok hormonokon, és nagyjából mindenhol előbújtam, a munkahelyemen is.

Budapest egyik alvóvárosában nőttem fel. A szüleim mindketten műszaki területen dolgozó, sokoldalúan művelt emberek. Egyetlen és késői gyerekükként eléggé én voltam a szemük fénye, de odafigyeltek rá, hogy ne legyek túlságosan elkényeztetve. Nagyjából átlagos gyerek voltam, kicsit különc és elvarázsolt, de megtaláltam a helyemet a többiek között. Szerencsére a szüleim nem próbáltak rám erőltetni nemiszerep-elvárásokat.

” *Az, hogy fiú vagyok, számomra csak egy címke volt, ami nem különösebben befolyásolta az életemet.*

Az általános iskolában sajnos igen rendesen kijutott nekem az iskolai zaklatásból. Kb. hat éven keresztül voltam ennek a céltáblája. Sosem próbáltam iskolát váltani, ezt valószínűleg megfutamodásnak éreztem volna, pedig lehet, hogy ez lett volna a megoldás... A középiskolában sokkal jobban éreztem magam, szociálisabb lettem. Egy jó hírű gimnáziumba jártam. A kiváló tanárainknak köszönhetően ott szerettem meg nagyon az irodalmat.

Az egyetemi felvételi előtt egyformán érdekelt az informatikus és a bölcsész pálya. Végül azért döntöttem az első mellett, mert „sokkal több informatikusból lett író, mint fordítva”, és a szüleim is ezt szerették volna jobban. Így a Műegyetemre mentem. Szerettem egyetemista lenni, jó volt a szabadság és a folyamatos kihívás, és barátaim is lettek. Ekkoriban lassan elkezdtem feldolgozni az LMBT érintettségemmel kapcsolatos szorongásaimat, de még nem mertem elmenni meleg csoportokba, rendezvényekre, ehhez túlságosan félttem.

Az első (és eddig az egyetlen) munkahelyemet az egyetemi szakmai gyakorlattal találtam meg, és már három éve dolgozom itt. Ez egy kis, családias cég, húsznál kevesebb munkatárssal. Nem nagyon hierarchikus a felépítése, a két tulajdonost leszámítva nincs igazán főnököm. A projektmenedzserek és a vezető fejlesztők persze kiadják a feladatokat, de ezt inkább szervezésnek érzem, mint utasításnak. Mindenkiel közvetlen a viszonyunk, a főnökökkel/tulajdonosokkal is. Általában jó a hangulat, mindig van idő a munkán kívüli dumálásra is. A környezet persze erősen férfidominanciájú, alig néhányan vagyunk nők, de a kollégáimra nem jellemző a szexizmus. Szoktak lenni közös programok, karácsonyi bulik, csapatépítő céges hétvégék, sportprogramok.

Szakmailag rengeteget fejlődtem, mióta itt dolgozom. Most már a tapasztaltabb fejlesztők közé számítok, egyre több önálló munkát kapok, és azt különösen szeretem a munkámban, hogy változatos. Mivel kevesen vagyunk a cégnél, kevésbé specializálódunk, és sok különböző feladattal és technológiával kell foglalkoznunk.

Bár mindenkivel jól kijöttem a munkahelyemen, közelebbi barátaim, akikkel munkán kívül is összejártunk volna, nem lettek. Az egyetemi barátaimmal viszont kevesebbet találkoztam, lassan megszakadtak a kapcsolatok, így elég magányos lettem.

” *Ráadásul el kellett fogadnom, hogy nem vagyok heteroszexuális (bi fiúként azonosítottam magam), és elkezdtem gondolkodni a nemi identitásom kérdésén is.*

Mivel mindezt senkivel nem tudtam megbeszélni, ez nehéz időszak volt. Végül elmentem egy pszichológushoz, és ez nagyon jó döntésnek bizonyult. Rávettem magam, hogy elmenjek egy LMBT körbe, és remek embereket ismertem meg. Azóta is ott önkénteskedem. Gyökeres fordulat állt be az életemben, végre olyan emberek közé kerültem, akik elfogadtak, kinyílt a világ előttem. Viszont néhány hónap múlva éreztem, hogy a nemi identitásom kérdése sokkal forróbb téma, mint addig gondoltam, vagy igyekeztem gondolni. Tavaly nyárra biztos lettem benne, hogy transz nő vagyok, és szeretnék elindulni a tranzíció felé. A következő fél évben átmentem a szükséges vizsgálatokon és megszereztem a szakvéleményeket, és ez év februárja óta női hormonokat szedek. Ekkorra már előbújtam a szüleimnek, és néhány barátomnak, és mindenki jól fogadta, támogató volt. Idén tavasszal pedig már el kellett mondanom a munkahelyemen is.

A munkahelyi előbújás számomra sosem volt annyira ijesztő, ellentétben például a szüleimnek való előbújással... Egyrészt ismertem a kollégáimat és tudtam, hogy elfogadó emberek. Másrészt a jelenlegi munkaerőpiacon informatikusként nem nehéz elhelyezkedni, valószínűleg még nyíltan transzként is találtam volna új állást. És felkészülve a legrosszabb eshetőségre is, volt annyi tartalékom, hogy ha úgy alakul, a tranzíció ideje alatt egyáltalán ne kelljen dolgoznom. Persze az, hogy egzisztenciális félelmeim nem voltak, nem jelenti azt, hogy ne féltem volna magától az előbújástól, és ne próbáltam volna a lehető legtovább húzni. Viszont miután már három hónapja hormonokon voltam, nőttek a melleim és jött a trikós szezon, nem mertem tovább halogatni. Az egész projektre rendesen felkészültem, átbeszéltem a pszichológussal is, és előre megírtam az előbújólevelet. Először a főnök-asszonyommal beszéltem (ő a de facto HR-es), és bár meglepődött, teljesen támogató volt. Néhány nappal később (a főnök engedélyével) szétküldtem egy körlevelet, amiben vázoltam a helyzetemet, és a kollégáimtól elfogadást kértem. Mind pozitívan vagy semlegesesen reagáltak. Több megerősítő üzenetet is kaptam, bár olyan kollégám is volt, aki azt hitte, hogy viccelek, és felhívott, hogy akkor mi van. Eléggé meglepődött, amikor mondtam neki, hogy ez komoly, de ő is a támogatásáról biztosított. Egyetlen negatív vagy rosszindulatú megjegyzést sem kaptam, és mindenki kedves volt velem.

A levélben kértem, hogy ezentúl szólítsanak Annának, és némi nehézség után mindenki át tudott rá szokni.

” *Néhány héttel az előbújás után tartottunk egy előadásos délutánt, ahol beszéltem a transzságomról, és a kollégák feltehették azokat a kérdéseket, amiket szerettek volna.*

Mindenkit bátorítottam, hogy bármit kérdezhetnek, legfeljebb nem válaszolok, de nem kaptam rosszindulatú vagy negatív kérdéseket. Az nem esett jól, hogy többen mondták, hogy bár Annának fognak szólítani, egyelőre nem igazán tudnak nőnek látni. Ez elszomorított, mert ekkorra szerintem már határozottan nőiesedtem, de ez volt a legnegatívabb dolog, amit hallottam, úgyhogy szerintem nagyon jól sikerült ez az előbújásom is.

Azóta igazából visszaálltak a dolgok a rendes kerékvágásba. Nem sok minden változott. A kollégáim ugyanúgy kezelnek, csak már az új nevemet használják. Hogy mennyire látnak nőnek, azt nem tudom, de ezt igazából senki másról sem tudom, úgyhogy igyekszem nem foglalkozni vele. Ami nagyon jó, hogy most már bátran merek beszélni LMBT témákról is, ha szóba kerülnek, nem kell titkolóznom az életemről a munkatársaim előtt.

Ami nehézség még, az az ügyfelekkel való kommunikáció. Jelenleg (a hivatalos nemváltásig, ami ki tudja, mikor lesz) kifelé még mindenhol a régi nevemet használjuk, ami online levelezés esetén még elfogadható. De az kellemetlen volt, hogy már az előbújásom után másfél hétig kint kellett dolgoznom egy másik cégnél, akiknek fejlesztettünk, és ott a régi nevemet kellett használnom. Ez az élmény kicsit sem volt jó, jelenleg az az álláspontom, hogy ha megint kiközvetítenek, akkor az már az új nevemen legyen. Hogy ciki-e a főnöknek egy transz nőt eladni, az nem az én problémám. További probléma, hogy mi lenne, ha valahova ki kellene öltöznöm (ez szerencsére nagyon ritkán fordul elő), mert megfelelően elegáns női ruhám még nincs, öltönyt pedig nem szeretnék többet viselni.

Hosszabb távon gondolkodom rajta, hogy valamikor majd más területen dolgozom. Az informatikán belül a játékfejlesztés, illetve -tervezés érdekel, a hobbim pedig a digitális rajzolás, és egyszer szeretnék saját képregényt kiadni. De ez egy hosszú távú terv, és nem tudom, hogy valaha meg tudnék-e élni belőle. És szívesen foglalkoznék LMBT aktivizmussal is.

13.

ÁDÁM, 20 éves, egyetemi hallgató

Jelenleg szociológia alapszakon tanulok. Az iskola mellett pénzügyi adminisztratív asszisztensként dolgozom rész munkaidőben. Ahol tehetem, beszélek arról, hogy LBMTQIA+ ember vagyok, de van, hogy a helyzet is belekényszerít, amikor előkerülnek a hivatalos iratok.

6 éves koromig az anyai nagyszüleimnél éltem egy faluban, ott jártam óvodába is. A nagyszüleim megpróbálták lánynak nevelni, lányruhákat adtak rám, hosszú volt a hajam, és nem engedtek a fiús dolgok közelébe. Nem játszhattam a nagybátyám gyerekkori építőszettjével, vagy nem traktorozhattam a homokozóban, nem örültek, amikor az utcából egy fiúval videójátékoztunk, de talán akkor voltak a legszomorúbbak, mikor újra és újra összetörtem magam biciklizés közben. Azt mondták: „egy kislánynak nem szabad ilyen durvának lennie”. Az összes fényképen, ami akkoriban készült rólam, sírós, mérges és dühös az arcom. Az oviban abszolút periférián voltam, nem tudtam beilleszkedni és kiközösítettek a többiek.

” *Ekkoriban kezdődött, hogy mindenki, felnőttek és gyerekek is elkezdtek kérdezgetni: te fiú vagy vagy lány?*

Ezután kerültem az Anyukámhoz Budapestre. Vele sokkal jobban éreztem magam, ő nem kényszerítette rám, hogy lány legyek, szeretett és mindig meghallgatta és elfogadta, hogy mit érzek.

Általánosban egy alternatív iskolába jártam, ahol minden tanuló számára igyekeznek személyre szabottabb, egyéni fejlesztést biztosítani. Minden reggel meditációval és beszélgetéssel kezdtünk az iskolában. Fontos volt, hogy mindenkit úgy fogadjunk el és szeressünk, ahogy van. Voltak roma, fogyatékkal élő, szegény, tanulásukban akadályozott és nagyon okos osztálytársaim is, és mint utóbb kiderült, több LBMTQIA+ személy is. Azt nem tudom, hogy az anyukám mennyit sejtett abból, hogy kisebbségi vagyok én magam is, de abban biztos vagyok, hogy a legjobbat szerette volna, ezért is íratott be ebbe az iskolába. Életem talán legkönnyebben élhető szakasza volt ez, mert „fiúként” létezhettem a mindennapokban és az osztályomban én voltam az egyik központi figura, akit mindenki szeretett. Fiú szerkókat hordtam, karatézni jártam, fiúkkal barátkoztam nyolc éven át. Túlnyomórészt pozitív élményeim vannak ebből az időszakból, de azért voltak iskolatársaim, akik zaklattak, és azt kérdezték: akkor te most fiú vagy vagy lány?

” *Fiúnak néztem ki, de egy lánynéven szólítottak.*

Mivel nem csak én voltam zaklatás célpontja, hanem osztálytársaim, barátaim is, ezért nem vettem fel a dolgot.

Nyolcadik osztályos koromban kezdtem el szembesülni azzal, hogy a kortársaim párkapcsolatokról és arról beszélnek, hogy ki jön be nekik. Ekkor én elkezdtem azon feszülni, hogy

ha továbbra is fiúként élek a lánynevemmel és a lány testemmel, akkor nem fogok kelleni senkinek. Attól is féltem, hogy nem fogok tudni beilleszkedni a középiskolában, és csesztetni fognak azért, ahogy kinézek. Ekkor éreztem először erősen azt, hogy különbözöm, amit nem akartam érezni, tehát elhatároztam, hogy inkább megpróbálok lányként élni. Megnövesztettem a hajam és kidobtam a szeretett fiúruháimat, tulajdonképpen mindent, ami addig voltam.

Először mégsem éreztem jól magam a gimnáziumban, mert nem tudtam lányként beilleszkedni, és zaklattak ott is. Ugyanúgy megkaptam a kérdést: akkor te most fiú vagy vagy lány? A második évben viszont csendesült a zaklatás, és elkezdtem élvezni az iskolát. Jó tanáraink voltak. Az iskolába rendszeresen hívtak érzékenyítő programokat, civil szervezeteket (innen ismerem a *Melegség és megismerés*⁸ programot is), és ennek hatására harmadikban, 16-17 évesen nyíltan előbújtam biszexuálisként. Elenyésző számú negatív és rengeteg pozitív reakciót kaptam.

Később a Diákönkormányzat elnöke lettem, aztán az év diákja, a fényképem kikerült az iskola falára... Bár kívülről mindenki lánynak látott, én éreztem, hogy nem tudok úgy működni, és végül az utolsó évre elfogadtam, hogy egy olyan pánszexuális fiú vagyok, aki lánytestbe született. Ezt nehéz volt kezelnem, az osztályom előtt nem is bújtam elő.

Mindig is nagyon érdekelték a közösségek, csoportok, társadalmak működései, a vallások, az emberek közötti interakciók, viselkedések, ezért jelentkeztem szociológia szakra. Az egyetem megkezdése előtt nagyon sokat tréningeztem, hogy fiúnak tudjon elfogadni a világ, azóta élek nyíltan férfiként és transz emberként. Azt érzem, hogy nagyon szerencsés vagyok, mert az iskolám egy elfogadó, nyitott közeg, jó benne létezni, mozogni.

A tanulás mellett rész munkaidőben adminisztrátorként dolgozom. Előtte gyári és raktári pakolós munkáim voltak, például egy vegyi és tisztítószergyárban dolgoztam. Az első napomon odaálltam a műszakvezető elé és mondtam, hogy hivatalosan női nevem van, de szeretném, ha a férfinévemen hívnának, és a férfi öltözőben szeretném letenni a cuccom. Valamilyen mondvacsinált indokkal felírta a hivatalos keresztnévemet egy névtáblára, és beküldött a női öltözőbe. A két hónap alatt, amíg ott dolgoztam, végig gombóc volt a torkomban. A műszakvezetővel meg folyamatos konfliktusban voltunk, hogy hordjam a névtáblát... Később egy barátommal a fizetés miatt ismét jelentkezünk erre a munkára. Ekkor már úgy indítottunk, hogy az iskolaszövetkezetben a munka koordinátorával megbeszéltük, hogy fiúk vagyunk, de hivatalosan lánynevünk van.

” *A koordinátor nagyon rendes volt, értette, hogy miről van szó, így elintéztük, hogy a férfi neveinkkel létezhessünk a munkahelyen: ez került a jelentkezési lapjainkra, a jelenléti ívekre, mindenhová.*

Bár az ott dolgozó diákok között még így is akadt egy-egy nehezebb eset. Legutóbb egy mosóporos futószalag mellett beszélgettem valakivel, aki rengeteget buzizott. Lefagytam,

⁸ A Labrisz Leszbikus Egyesület és a Szimpozion Egyesület iskolai érzékenyítő programja.

szólni sem tudtam, csak vártam, hogy reggel legyen, vége legyen a műszaknak, és mehessek végre haza.

Egy idő után az ehhez hasonló helyzetek miatt azt éreztem, hogy váltanom kell. Abban reménykedtem, hogy a nemem hivatalos elismerésére irányuló kérelmemet hamarosan elbírálják, és tiszta lappal indulhatok egy gyakornoki poszton, ami a szociológia szakkal jól passzol. Az idő szorított, és mivel öfenntartó vagyok, muszáj dolgoznom; megírtam az önéletrajzomat a férfinévemmel, és egy szépen vasalt inges képpel, majd beadtam több irodai munkára a jelentkezésemet. Mindössze két-három napot kellett várnom, és máris hívtak, hogy interjúra sem kell mennem, az egyik cégnél várnak dolgozni. Ekkor a diákszövetkezeti koordinátornak mondtam, hogy mi a helyzet (ő egyébként korábban is ismert már transz embert, szóval magyarázkodnom sem kellett), és megkértem, hogy beszéljen a munkahellyel. Úgy mentem oda, hogy a nyolc munkatársam, akikkel elsősorban együtt dolgozom, tudta, hogy fiú vagyok, de egyelőre lánynevem van hivatalosan. Egyetlen rossz kérdésük vagy szavuk sem volt rám. Elfogadnak és kedvelnek úgy, ahogy vagyok. Megdicsérik, mikor jól végzem a munkát, emberként kezelnek, és ha látják rajtam, hogy kedvetlen vagyok, akkor rákérdeznek az okára, és mindig van egy mosolyuk vagy kedves szavuk hozzám.

Mikor személyesen mondtam az egyik munkatársamnak, hogy remélhetőleg hamarosan megváltozik a nevem, azt mondta, hogy ne aggódjak, ő segít intézkedni.

” *Megnyugtató, hogy tudom, hogy amikor végre hivatalosan megváltozik a nevem, a munkahelyemen nem fognak rosszul reagálni.*

Szeretnék szociológusként gyakornok lenni valahol, de oda már eleve úgy lenne jó mennem, hogy a nevemet és nememet jogilag elismerték. Leginkább kisebbségpszichológusként szeretnék majd dolgozni, az LMBTQIA+/szexuális kisebbségek téma szakértőjeként.

STANDARDOK A TRANSZNEMŰ MUNKAVÁLLALÓK IRÁNT BEFOGADÓ MUNKAHELYI BÁNÁSMÓDRA

Bármilyen lehet belőle c., fent idézett kiadványunk 11. fejezete transz-inkluzív esélyegyenlőségi-terv-mintákat tartalmaz; egyik alfejezete pedig jó gyakorlatokat, minimum standardokat, példákat ír le a transznemű munkavállalók iránt befogadó munkahelyi bánásmódra.⁹

A SZABÁLYOZÁS ALAPELVEI

- mindenki egyenlősége;
- a befogadó munkahelyi kultúra elősegítése;
- mindenki különbözőségének tisztelete és értékelése;
- a hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás és a megtorlás megelőzése;
- a munkahelyi és a partnerekkel való jó kapcsolatok elősegítése.

SPECIFIKUS INTÉZKEDÉSEK AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG MEGTARTÁSÁRA

A magánélet védelme

A transz munkavállalóknak jogukban áll eldönteni, hogy akarnak-e beszélni nemi identitásukról és nemi önkifejezésükről, vagy ezt az információt nem akarják másokkal megosztani. Minden transz munkavállaló maga döntheti el, hogy mikor, kivel és mennyi információt oszt meg ezzel kapcsolatban. A transz munkavállalók transznemű státuszáról (pl. a születéskor meghatározott nemükről) szóló információ bizalmas információnak minősül. A menedzsmen, a HR-személyzet vagy a munkatársak nem oszthatnak meg másokkal információt egy munkavállaló transz státuszáról vagy dzsender-nonkonform megjelenéséről. Ilyen személyes vagy bizalmas információt csak a transznemű munkavállaló beleegyezésével lehet megosztani.

Nyilvántartások

Társaságunk a munkavállaló kérésére megváltoztatja a nyilvántartásokban szereplő nevét és / vagy nemét. Egyes nyilvántartásokban erre csak akkor van lehetőség, ha a munkavállaló igazolja, hogy a személyazonosságát igazoló dokumentumokban is megtörtént a név- / változtatás (pl. kifizetésekkel, járulékokkal kapcsolatos iratok). A legtöbb bejegyzés azonban enélkül is megváltoztatható. A tranzícióban levő munkavállaló munkahelyi fényképét is a lehető leghamarabb kicseréljük, hogy az megfeleljen nemi identitásának és nemi ön-

⁹ <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/barmilehet>, a kiadvány 66-69. oldala.

kifejezésének. Ha egy új vagy tranzícióban levő munkavállalónknak kérdései vannak a munkahelyi nyilvántartásokkal vagy azonosító dokumentumokkal kapcsolatban, forduljon az itt megjelölt munkatársunkhoz: _____.

Névhasználat

Kérésére a munkavállalónak joga van ahhoz, hogy társaságunknál a nemi identitásának megfelelő néven szólítsák. Ehhez nem szükséges a hivatalos névváltoztatás. Ha valaki szándékosan és következetesen elutasítja, hogy tiszteletben tartsa a munkavállaló nemi identitását (például szándékosan nem a nemi identitásának megfelelő nevet vagy megszólítást használja), az zaklatásnak minősülhet, és sérti társaságunk jelen irányelvét. Ha valaki nem biztos abban, hogy egy tranzícióban levő munkatársa milyen megszólítást választ, udvariasan kérdezze meg őt erről.

Tranzíció a munkahelyen

Tranzícióban levő munkavállalóink a menedzsment és a HR-munkatársak támogatását élvezik. A HR minden érintett munkavállalónkkal egyénileg dolgozik a sikeres munkahelyi tranzíción. (Határozzuk meg szervezeti struktúránknak megfelelően, hogy ki a felelős a tranzícióban levő munkavállaló segítéséért; mit várhat a tranzícióban levő munkavállaló a menedzsmenttől; mit vár a menedzsment a munkavállalóktól; mi az általános eljárásrend: pl. adatváltozások regisztrálása, egyéni kommunikációs terv kidolgozása a munkatársak és / vagy kliensek értesítésére.)

A nemeket elkülönítő munkahelyi környezet

Amennyiben ilyen típusú munkáról van szó, a transznemű munkavállalókat a nemi identitásuknak megfelelően, és nem a születésükkor meghatározott nemük szerint soroljuk be.

Mosdóhasználat

A munkavállalók nemi identitásuknak megfelelően használhatják a mosdókat. Az egy személyes WC-t (ha van ilyen), bármely munkavállaló akármilyen okból használhatja, ám ez senki számára nem kötelező. Minden munkavállalónak joga van a biztonságos és megfelelő mosdóhasználatához, beleértve a nemi identitásának megfelelő WC használatát. Vagyis: a transznemű nők használhatják a női wc-t, a transznemű férfiak pedig a férfi WC-t. A transznemű munkavállaló maga döntheti el, hogy számára melyik lehetőség a megfelelő és biztonságos.

Öltöző-használat

Minden munkavállalónak joga van a nemi identitásának megfelelő öltöző használatához. Bármely munkavállalónak akármely okból biztosítható más, alternatív öltözőhelyiség. Ha erre transz munkavállalónak van szüksége, azt úgy biztosítjuk, hogy lehetősége legyen bizalmasan kezelni transz státuszát.

Ruhaviselet

A transznemű és dzsender-nonkonform munkavállalóknak jogukban áll úgy alkalmazkodni a társaság ruhaviseletre vonatkozó szabályaihoz, hogy az megfeleljen nemi identitásuknak és nemi önkifejezésüknek.

Hátrányos megkülönböztetés / zaklatás

A munkavállalókat (felvételük, előmenetelük biztosítása és elbocsátásuk tekintetében is) tilos hátrányosan megkülönböztetni nemi identitásuk vagy vélt nemi identitásuk alapján. Tilos

a megtorlás is: az a magatartás, amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt kifogást emelő, eljárást indító vagy az eljárásban közreműködő személlyel szemben ezzel összefüggésben jogsérelmet okoz, jogsérelem okozására irányul vagy azzal fenyeget. Társaságunk elkötelezi magát amellett, hogy biztonságos munkahelyi környezetet biztosít a transznemű és dzsender-nonkonform munkavállalóknak. A hátrányos megkülönböztetés-, zaklatás- vagy erőszak-incidenseket azonnal és hatékonyan kivizsgáljuk, biztosítva a megfelelő korrekciós lépéseket és a megfelelő eszközöket a munkavállalók számára.

A munkahelyi tranzíciót megelőző lépések

1. Az érintett munkavállaló lépjen kapcsolatba az általa kiválasztott, illetve ezzel megbízott HR-munkatárssal.
2. Biztosítani kell, hogy a munkavállaló ismeri a társaság transzneműekre vonatkozó szabályzatát.
3. Ha a tranzícióba lépő munkavállaló nem a közvetlen feletteséhez fordult első lépésként, kerüljön sor találkozóra közte és a felettese között, hogy a felettese biztosan tudjon a tranzícióról. Megjegyzés: a felettesnél magasabb beosztásban dolgozó menedzsmentnek, vezetőségnek is tudnia kell a tervezett tranzícióról, hogy a vezetők ki tudják fejezni támogatásukat, amikor a tranzícióról a munkavállaló közvetlen munkatársai is tudomást szereznek.
4. A megbeszélésbe hasznos bevonní a társaság LMBTQI csoportjának képviselőjét is, ha van ilyen.
5. Készítsünk munkahelyi tranzíciós tervet. Ez mindenképpen térjen ki a következőkre:
 - i. A hivatalos, formális tranzíció időpontja. Ez az az időpont, amikor a munkavállaló megváltoztatja nemi önkifejezését, nevét és megszólítását. Ekkor kezdheti el a nemi identitásának megfelelő mosdó és öltöző használatát is. Erről a munkavállaló maga jogosult döntést hozni.
 - ii. Hogyan és milyen formában értesülnek a munkavállaló közvetlen munkatársai a tranzícióról.
 - iii. Szükségük van-e a munkatársaknak képzésre.
 - iv. Milyen változásokat kell bevezetni a munkavállaló nyilvántartott adataiba, és mikor.
 - v. Az előre ütemezett orvosi kezelések időpontjai, ha vannak ilyenek.
6. A névváltoztatásra való felkészülés: adatváltozás, fényképek cseréje, e-mailcím cseréje, hogy ezek egyszerre léphessenek életbe.

A munkatársak értesítése

1. Szervezzünk találkozót, amelyen jelen van legalább az érintett munkavállaló közvetlen felettese és a munkavállaló közvetlen munkatársai. A munkavállaló maga döntse el, hogy a találkozón jelen szeretne lenni vagy sem. Ha a munkavállaló ezt hasznosnak gondolja, ki lehet osztani egy transzneműségről szóló írásos brosúrát is a megbeszélés során.
2. A munkavállaló csapatának vezetője jelentse be a tranzíciót (más, magasabb szintű vezetők jelenlétében).
 - i. Hangsúlyozza, hogy a munkavállaló fontos szerepet játszik a társaság életében, és hogy a menedzsment támogatja a tranzícióját.
 - ii. Ismertesse a társaság releváns diszkrimináció-ellenes szabályzatát.
 - iii. Jelezze, hogy a munkavállaló a nemi identitásának megfelelően fog megjelenni, és ezt mindenkinek tiszteletben kell tartania. A munkahelyi vezető informálja a munkatársakat a tranzícióban levő munkavállaló nevééről és megszólításáról is.

- iv. Ezentúl használjunk ezt a nevet és megszólítást minden kommunikációban: írásban és szóban, formális és informális környezetben is.
- v. Hangsúlyozzuk, hogy a tranzícióval a munkahely nem változik, és mindennek úgy kell folytatódnia továbbra is, mint eddig.
- vi. Biztosítsuk, hogy mindenki feltehesse a kérdéseit. Ha valamire nem tud válaszolni, a vezető utalja a kérdést a megfelelő HR-munkatársakhoz.
- vii. Ha képzést szervezünk a munkatársak számára, ezen a megbeszélésen hirdessük ki az időpontját. Ha lehetséges, a képzés előzze meg a hivatalos munkahelyi tranzíciót.

A munkavállaló hivatalos munkahelyi tranzíciójának első napja

A munkavállaló közvetlen felettese biztosítsa, hogy minden elő van készítve:

1. elkészült a munkavállaló új kitűzője vagy kártyája és fényképe, ha ez szükséges;
2. minden munkával kapcsolatos dokumentációban végbement a név és a nem cseréje.

Biológiai nem (angolul: sex): az emberek besorolása „nő” és „férfi” kategóriákba testi jegyeik alapján. A „születéskor meghatározott nem” egyre elfogadottabb kifejezés, hiszen arra helyezi a hangsúlyt, hogy a biológiai besorolás sem mindig egyértelmű, és a csecsemőként adott besorolás nem mindig egyezik a személy nemi identitásával.

Cisznemű: aki nem transznemű, vagyis akinek a születésekor meghatározott nemével meg-
egyeznek a nemi identitása, a biológiai neme és nemi önkifejezése.

Diszfória: az orvosi szótár szerint: 1. Hangulat, melyre a következők jellemzők: elégedetlenség, nyugtalanság, depresszió és szorongás, 2. Kellemetlen vagy kényelmetlen érzés. A nemi diszfória kifejezést arra az állapotra használják, amikor az, ahogyan valakinek a nemét mások látják és ahogyan magát érzi, nem egyezik meg. Ez kényelmetlen, kellemetlen közérzetet okoz.

Dzsendernonkonform: azok a személyek, akiknek a nemi önkifejezése vagy viselkedése, vagy az, ahogyan ezeket mások érzékelik, nem illeszkedik a hagyományos társadalmi elvárásokhoz. Ne feledjük: ezek az elvárások az idők során sokat változtak, illetve változnak ma is.

Dzsenderqueer: a tranz gyűjtőfogalmon belül azok a személyek, akiknek a nemi identitása a női és férfi kategóriákon kívül esik.

Előbújás (angolul: coming out): az a folyamat, amelynek során egy LGBTQI ember felismeri, elfogadja, majd másokkal is megosztja, hogy a többségitől eltérő a szexuális irányultsága és/vagy a nemi identitása. A koncepció maga többek között a hetero- és cisznormativitás miatt létezik, hiszen azok, akik nem heteroszexuálisok vagy ciszneműek, kénytelenek ezt mások számára nyilvánvalóvá tenni. Az előbújás nem egyszeri lépés, hiszen az LGBTQI emberek életük során sokszor döntenek úgy, hogy előbújnak, vagy kényszerülnek előbújni különböző emberek, például munkatársak, új barátok, szomszédok, orvos stb. felé.

Heteronormativitás / heteroszexizmus / cisznormativitás / ciszszexizmus: olyan társadalmi berendezkedés, amelyben az az elfogadott és az számít „természetesnek”, ha valaki heteroszexuális és cisznemű, és ami ettől eltér, az természetellenes, deviancia. Ide tartozik annak feltételezése, hogy mindenki heteroszexuális, valamint hogy a heteroszexualitás magasabb rendű, mint a homoszexualitás vagy a biszexualitás. A hetero- és cisznormativitás ugyanakkor a nemi önkifejezés normatív formáinak előnyben részesítésére is utal, vagyis azon elvárásokra és kényszerekre, amelyekhez az egyéneknek igazodniuk kell, hogy „igazi férfiként” vagy „igazi nőként” érzékeljék vagy fogadják el őket.

Homofóbia, transzfóbia: a homofóbia a homoszexualitással, illetve az LGBTQI emberekkel szemben érzett irracionális félelem vagy ellenszenv. A transzfóbia hasonló jelenségre utal, de kifejezetten a transznemű, illetve a nemi elvárásoknak nem megfelelő emberek vonatkozásában. A homo- és transzfóbia megnyilvánulási formája például a szexuális irányultságon

vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés, a büntetőjogi üldözés, a marginalizáció, a társadalmi kirekesztés vagy az erőszak.

Interszexuális: azok az emberek, akik a nemi anatómiai jellegek (kromoszómák, hormonok, testfelépítés, külső és belső nemi szervek) olyan kombinációjával rendelkeznek, amelyek alapján nem sorolhatóak be egyértelműen a „férfi” vagy „női” kategóriákba. Az interszexualitásnak számos különböző formája van, és az egészségi állapotok széles körét öleli fel. Leggyakrabban veleszületett állapot, de előfordul az is, hogy a szexuális fejlődés későbbi fázisában alakul ki.

Hátrányos megkülönböztetés: nem igazolt eltérő bánásmód. Közvetlen hátrányos megkülönböztetés akkor valósul meg, ha egy személy vagy csoport valamely védett tulajdonsága (így szexuális irányultsága vagy nemi identitása) miatt egy másik személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlenebb elbánásban részesül, részesült vagy fog részesülni.

LMBTQI: ez a mozaikszó a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszexuális emberek csoportjának összefoglaló megjelölése. Egy heterogén csoportot jelöl, amelyet gyakran együtt kezelnek a társadalmi és politikai diskurzusokban.

Meleg, leszbikus: egy férfit, aki férfiak iránt érez romantikus vagy szexuális vonzalmat, melegnek hívunk. A nőkhöz vonzódó nőkre leggyakrabban a leszbikus szót használjuk, bár vannak olyan nők, akik magukra szintén inkább a meleg szót használják.

Nem jogi elismerése: az a folyamat, amelynek során a személy nevét és a nemével kapcsolatos adatokat a hivatalos okmányaiban és az összes hivatali nyilvántartásban megváltoztatják annak érdekében, hogy nemi identitását hivatalosan is elismerjék. A különböző államok eltérő feltételeket szabhatnak ahhoz, hogy ki jogosult erre; ugyanakkor a kényszersterilizáció, a kényszerelválasztás vagy a kötelező mentális betegségről szóló diagnózis olyan feltételek, amelyek egyértelműen sértik az egyén emberi jogait. A hazai hatósági nyelvezet és a köznyelv még a „nemváltoztatás” kifejezést használja a nem jogi elismerésére.

Nem kifejezése / nemi önkifejezés: az a mód, ahogyan egy ember a külső megjelenésével és/vagy viselkedési, öltözködési, hajviselési, hangbeli, testi és egyéb külső és fizikai jellemzőivel kifejezi önmagát.

Nembináris: a transz gyűjtőfogalmon belül azok a személyek, akiknek a nemi identitása női és férfi kategóriákon kívül esik, és nem kívánják ebben a kétosztalú nemiszerep-rendszerben elhelyezni magukat.

Nemi identitás: minden ember mélyen és egyedi módon megélt társadalmi neme, amely megegyezhet a személynek születéskor tulajdonított biológiai nemmel vagy eltérhet attól, és amelybe beletartozik az egyén személyes testézete (amelyhez kapcsolódhat a testi megjelenés vagy működés saját szándékából történő megváltoztatása orvosi, műtéti vagy egyéb úton) és a társadalmi nem egyéb kifejezési eszközei, mint például az öltözködés, a beszédstílus vagy a gesztusok.¹⁰ Az ember biológiai nemét általában születésekor rögzítik, és ettől kezdve társadalmi és jogi tényként kezelik. Vannak azonban olyan emberek, akiknek

¹⁰ Forrás: Yogyakarta alapelvek, <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/yogyakarta-alapelvek>

problémát okoz a nekik születésükkor tulajdonított nemmel való azonosulás – őket nevezzük „transznemű” személyeknek. A nemi identitás nem azonos a szexuális irányultsággal; a transznemű személyek azonosulhatnak heteroszexuálisként, biszexuálisként vagy homoszexuálisként is.

Nemi megerősítő beavatkozások: azon egészségügyi szolgáltatások, amelyeket transz emberek szükségesnek érezhetnek annak érdekében, hogy orvosilag átalakuljanak; ide tartozik a tanácsadás, a pszichoterápia, a hormonkezelés, a szőreeltávolítás és az olyan műtétek, mint az emlő-, méh- vagy hereeltávolítás, a masztektómia és a genitális rekonstrukciós műtétek (pénisz és vagina kialakítása) széles köre. Ezt a terminust a legtöbb érintett megfelelőbbnek érzi a folyamat leírására, mint a régebbi „nemi átalakító beavatkozások” megfogalmazást.

Queer: a kifejezés olyan embereket jelöl, akik számára a szexuális irányultság és a nemi identitás képlékeny, nem csupán kétpólusúként képzelhető el (heteroszexuális vagy meleg / leszbikus; férfi vagy nő). Másik jelentése szerint gyűjtőszó olyan egyénekre, akik nem heteroszexuálisok és/vagy ciszneműek. Emellett politikai állásfoglalást is jelent: a magukat queerként azonosítók ellenzik nemcsak a domináns heteronormatív struktúrákat, hanem a mainstream LMBT mozgalmak jogegyenlőséget középpontba állító, az LMBT emberek ciszheteró többséghez való hasonlóságát hangsúlyozó politikáját is. Angol nyelvterületen eredetileg (és a mai napig) szitokszó (mint a „buzi”), amit a közösség sok tagja visszakövetelt magának.

Szexizmus, szexista: nemek szerinti hátrányos megkülönböztetés; ezen alapuló.

Szexuális irányultság: az egyén azon képessége, hogy azonos nemű (homoszexuális, leszbikus, meleg) vagy más nemű (heteroszexuális) vagy bármely nemű (biszexuális) személyek iránt képes mély érzelmi és szexuális vonzalmat érezni, illetve velük intim és szexuális kapcsolatot kialakítani.¹¹ Fontos megjegyezni, hogy a szexuális irányultság más, mint a *nemi identitás* vagy a *nem kifejezése*. A transz emberek is lehetnek melegek, leszbikusok, biszexuálisok vagy heteroszexuálisok, éppen úgy, mint a nem transz emberek.

Transz / transznemű: azok az emberek, akiknek nemi identitása eltér a születésükkor nekik tulajdonított biológiai nemtől, vagy akik nemi identitásukat a nekik születésükkor tulajdonított biológiai nemtől eltérő módon kívánják bemutatni. A kifejezés tehát magában foglalja többek között azokat a személyeket, akik sem nőként, sem férfiként nem azonosulnak (nemináris, dzsenderqueer), valamint a transzszexuálisokat és a transzvesztitákat. Transz férfiaknak azokat a személyeket nevezzük, akiknek születésük női nemet tulajdonítottak, de férfi vagy inkább férfi identitásuk van. Transz nőknek azokat a személyeket nevezzük, akiknek születésük férfi nemet tulajdonítottak, de női vagy inkább női identitásuk van. A szexuális irányultsággal kapcsolatos kategóriák esetén is a nemi identitás, és nem a születésükkor tulajdonított biológiai nem alapján soroljuk be az embereket. Egy heteroszexuális transz férfi tehát egy olyan személy, akit születésük nőnek soroltak be, férfiként azonosul és női partnerekhez vonzódik. Egy leszbikus transz nő egy olyan személy, akit születésük férfiként soroltak be, nőként azonosul és női partnerekhez vonzódik.

¹¹ Forrás: Yogyakarta alapelvek

Transzszexuális: a transz gyűjtőfogalmon belül azok az emberek, akik binárisak, tehát férfiként vagy nőként azonosítják magukat, és ez nem azonos a születés kori besorolásukkal. Ez az állapot független attól, hogy az adott személy milyen kezeléseket kíván vagy nem kíván igénybe venni, illetve vett igénybe. Orvosi jellege miatt egyre ritkábban használt, elavult fogalomnak számít. Helyette inkább a transz/transznemű ajánlott, kivéve, ha valaki kifejezetten transzszexuálisként utal magára.

Transzvesztita: a transz gyűjtőfogalmon belül azok az emberek, akiknek a nem identitása megfelel a születésükkor nekik tulajdonított nemnek, de időről időre vagy bizonyos társadalmi közegekben a másik nem ruháit, megjelenését öltik magukra.

Tranzíció: az a folyamat, amelynek során valaki a születésekor meghatározott nemét a nemi identitásának megfelelően megváltoztatja. Ez sokféleképpen történhet: vannak, akik számára összetett és időben hosszán tartó folyamat, míg mások számára kevesebb lépésből áll, és gyorsabban zajlik. Ide tartozik az előbújás (a nemi identitás felvállalása a családnak, barátoknak, munkatársaknak), a nemi identitásnak megfelelő nemi önkifejezés alkalmazása, a név és/vagy a nem megváltoztatása a személyazonosságot igazoló dokumentumokban, illetve sokak számára a nemi megerősítő beavatkozások.

Zaklatás: olyan nem kívánt magatartás, amely az érintett védett tulajdonságával (pl. szexuális irányultságával vagy nemi identitásával) függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása. A zaklatás lehet egyszeri vagy bizonyos időszak során rendszeresen ismétlődő. Számos formában megvalósulhat, így például fenyegetések, megfélemlítés vagy szóbeli bántalmazás útján, illetve a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos kéretlen megjegyzések vagy viccek formájában.

www.hatter.hu